

Koululaisten osallistaminen rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen Espoon kaupungissa

Riina Kallio, Beda Rajapuro

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Koululaisten osallistaminen rakennetun kaupunkiympäristön
turvallisuuden kehittämiseen Espoon kaupungissa**

Riina Kallio, Beda Rajapuro
Tradenomi, turvallisuusala
Opinnäytetyö
Helmikuu 2021

Riina Kallio, Beda Rajapuro

**Koululaisten osallistaminen rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen
Espoon kaupungissa**

Vuosi

2020

Sivumäärä

54 + 2 liitettä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli luoda toimeksiantajan, eli Espoon kaupungin, käyttöön turvallisuuskävelymalli, jolla mahdollistetaan lasten osallistaminen rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen. Tällä hetkellä kaupungilla ei ole tehokkaita käytänteitä, joilla saataisiin lasten näkökulmat osaksi kaupunkisuunnittelua. Työn tuotoksena luodaan opas rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelyiden järjestämiseen. Oppaan avulla opettajat voivat jatkossa järjestää itsenäisesti turvallisuuskävelyn luokalleen.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui lapsen psykologisen kehityksen, osallisuuden, rakennetun kaupunkiympäristön ja turvallisuuskävelyn kokonaisuuksien tutkimisesta. Lapsen psykologista kehitystä tarkasteltiin fyysisen, motorisen, kognitiivisen ja sosiaalisen kehityksen näkökulmista. Näiden avulla tutkittiin lapsille ominaisia havainnoinnin ja oppimisen tapoja. Työ sijoittui rakennettuun kaupunkiympäristöön ja koska tarkoituksena oli vahvistaa lasten osallisuuden kokemusta, teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin turvallista rakennettua kaupunkiympäristöä ja lasten suhdetta siihen sekä osallisuuden kokemusta ja osallistamisen vaiheita. Erilaisia turvallisuuskävelymenetelmiä analysoitiin mallin rakennusta varten.

Tutkimusmenetelminä työssä käytettiin kirjallisuuskatsausta teoreettisen viitekehysten luomiseen, havainnointia lasten havaitsemisen tapojen ja ympäristön käyttämisen tutkimiseen sekä kyselyä ja benchmarkingia turvallisuuskävelymallin suunnittelemiseen.

Turvallisuuskävelyllä lapset osallistuivat aktiivisesti tehtäviin ja yhteiseen keskusteluun sekä tekivät monipuolisia havaintoja lähiympäristönsä turvallisuudesta. Toteutetun tutkimuksen ja turvallisuuskävelyn pilotoinnin perusteella voitiin todeta, että turvallisuuskävely oli toimiva tapa osallistaa lapsia rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen. Tutkimuksen jatkotoimenpide-ehdotuksina on luokkakohtaisten tunnusten luominen Trimble Feedback -alustalle ja sen käyttöönotto turvallisuuskävelyllä tukemaan tehtyjen parannusehdotusten eteenpäin viemistä.

Asiasanat: rakennettu kaupunkiympäristö, osallisuus, turvallisuuskävely

Riina Kallio, Beda Rajapuro

Involving Primary School Children with Developing Security and Safety in a Built Urban Environment in the City of Espoo

Year	2020	Pages	54 + 2 appendices
------	------	-------	-------------------

The objective of this functional thesis is to create a model for a safety and security walk that involves primary school children to develop the safety and security of their own neighbourhood. This thesis is commissioned by the City of Espoo. At the moment the city does not have effective tools to involve children with and their views on urban planning. The product of this thesis is a guide, which is made for teachers to help them in the future to organize a safety and security walk to their class.

The theoretical framework of this thesis covers studies on the psychological development of children from the perspectives of physical, motor, cognitive and social development. Children's characteristic ways of observation and learning were studied. The theoretical framework of this thesis also examines a safe, built urban environment and children's ways of using it, experience of participation and steps of inclusion. Different types of safety and security walks were analysed to help the planning of the model presented in this thesis of the safety and security walk.

The research methods of this thesis are literature review to build a theoretical base, observation to learn about children's ways of making observations about their environment, benchmarking to analyse different ways of organizing safety and security walks and a survey to create the route of the safety and security walk.

The children participated actively in different tasks and joint discussions as well as made versatile observations about the surroundings while piloting the safety and security walk. Based on the research and piloting, the safety and security walk is a feasible and working way to involve children with developing the safety and security of a built urban environment. The first follow-up proposal is to use the Trimble Feedback application during the safety and security walk to help forwarding the improvement proposals. Another proposal is to make safety and security walks an annual process at the schools in Espoo.

Keywords: built urban environment, inclusion, safety and security walk

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Kohdeorganisaatio.....	7
2.1	Espoo-tarina	7
2.2	Kaupunkirakenne	8
2.3	Espoon väestö.....	8
2.4	Espoon kaupunki työnantajana.....	8
3	Teoreettinen viitekehys	9
3.1	Keskeiset lait	10
3.2	Keskeiset käsitteet.....	13
3.3	9-12 vuotiaan psykologinen kehitys.....	14
3.4	Osallisuus.....	17
3.5	Paikkaidentiteetin muodostuminen	21
3.6	Rakennettu kaupunkiympäristö ja lapsen suhde siihen	22
3.7	Turvallisuuskävely.....	25
4	Projektikuvaus	30
4.1	Käytetyt menetelmät.....	30
4.2	Turvallisuuskävelyn suunnittelu	32
4.3	Turvallisuuskävelyn toteutus	36
4.4	Tulokset	41
4.5	Mallin kehittäminen pilotoinnin jälkeen	42
4.6	Opas.....	43
4.7	Projektin arviointi.....	44
5	Johtopäätökset	45
5.1	Jatkoehdotukset.....	47
6	Pohdinta	47
	Kuviot	53
	Liitteet	54
	Liite 1: Esikysely turvallisuuskävelyä varten	55
	Liite 2: Opas turvallisuuskävelyn järjestämiseen	57

1 Johdanto

Rikksentorjuntaneuvosto (2020) kuvailee, että: ”Ihmiset kokevat ympäristönsä eri tavoin riippuen esimerkiksi sukupuolesta, iästä ja aiemmista kokemuksista. Siksi on tärkeää, että turvallisuuskävelyllä erilaiset ihmiset saavat tuoda esiin omia kokemuksiaan alueesta ja kuunnella myös muiden näkemyksiä.” Opinnäytetyömme lähtökohtana on, että myös lapsille täytyy luoda keino osallistua oman rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen ja toisaalta myös lasten näkökulmaa tarvitaan, jotta tehtävä turvallisuustyö olisi mahdollisimman laadukasta. Tarkoituksena on luoda malli turvallisuuskävelystä, joka osallistaa alakouluikäisiä innostavasti turvallisuuden ja viihtyvyyden kehittämiseen sekä opas sen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Turvallisuuskävelyä testataan ryhmällä espoolaisia oppilaita ja kehitetään edelleen lopulliseen muotoonsa vastaamaan toimeksiantajan tarvetta.

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Espoon kaupunki. Tälle kehitystyölle nähtiin tarve, koska kaupungilla ei vielä ole tehokkaita toimintatapoja, joiden avulla lasten kokemukset ja havainnot saataisiin osaksi kaupunkiturvallisuuden kehittämisprosessia. Tämä muodostui työmme tutkimusongelmaksi. Tavoitteenamme onkin saada lapset osallistumaan jo varhaisessa iässä aktiivisesti oman ympäristönsä turvallisuuden ja viihtyvyyden kehittämiseen. Näin heidät saadaan mukaan oman asuinalueensa yhteisöön ja luodaan edellytyksiä lasten kehitymiselle aktiiviksi ja osallistuviksi yhteisönsä jäseniksi. Osallisuuden kokemisessa osallistuminen on keskeisessä osassa ja osallisuus onkin yksi terveyttä edistävä tekijä sekä edellytys terveydelle ja tasa-arvolle (THL 2020a). Kaikkien yhteisen turvallisuuden edistämiseksi on tärkeää, että jokainen yksilö tiedostaa oman merkityksensä turvallisuuden ylläpitämisessä.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena tutkimuksena, jossa luotiin uutta tietoa teoreettisen viitekehyksen ja käytännön pohjalta. Toimintatutkimus sopi työn lähestymistavaksi erinomaisesti, koska tutkittava ilmiö oli toiminnalliselle tutkimukselle tyypillisesti tilanteeseen sidottua, tutkittavien kanssa yhteistyötä vaativaa ja heitä osallistavaa. Tutkimuksessa oli oleellista ottaa lapset aktiivisesti osallisiksi tutkimukseen ja kehittämiseen. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2014, 58-59.) Tutkimuksen menetelmävalinnoissa huomioitiin, että kyse oli osallistavasta tutkimuksesta ja kehittämisestä.

Kehitystyön konkreettisenä tarkoituksena on luoda kirjallisuuskatsauksen ja benchmarking-menettelyn avulla innostava ja osallistava rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelymalli sekä opas kouluille sen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Mallin tavoitteena on osallistaa lapsia heille ominaisilla tavoilla oman lähiympäristönsä turvallisuuden ja viihtyvyyden kehittämiseen. Työ on osa Espoon kaupungin jatkuvaa kaupunkiympäristön turvallisuuskävelyt -prosessia, joka on haluttu aktivoida muutaman hiljaisemmän vuoden jälkeen.

Vastataksemme tavoitteeseemme ja seuraavaksi esiteltäviin tutkimuskysymyksiin, tutkimme työmme teoreettisessa viitekehyksessä lapsen kehitystä ja ympäristösuhdetta, osallisuuden kokemusta ja tarvetta sekä rakennettua kaupunkiympäristöä ja aiempia turvallisuuskävelymenetelmiä. Haemme kirjallisuudesta ja aiemmin toteutetuista tutkimuksista laajaa kokonaiskuvaa näistä aihealueista ja sen perusteella kehitämme oman mallimme turvallisuuskävelystä, joka osallistaa lapset mukaan rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen sekä oppaan sen käyttämiseen.

Edellä kuvattujen opinnäytetyön taustan, tarkoituksen ja tavoitteiden pohjalta olemme jaotelleet tutkimusongelmamme kolmeksi tutkimuskysymykseksi:

- Millainen on turvallinen, rakennettu kaupunkiympäristö?
- Miten lapsi käyttää ja havainnoi ympäristöään?
- Miten osallistaa lapset kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen?

2 Kohdeorganisaatio

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Espoon kaupungin turvallisuus- ja valmiusyksikön kanssa. Työ pyrki vastaamaan sekä kaupungin strategiassa määriteltyyn arvoon ”Espoo on asukas- ja asiakaslähtöinen” (Espoon kaupunki 2017, 5) että meneillään olevan valtuustokauden tavoitteeseen ”Espoo on Suomen turvallisin kaupunki” (Espoon kaupunki 2017, 10). Strategiassa mainitaan asukkaiden aktiivinen osallistuminen palveluiden kehittämiseen, ja tässä opinnäytetyössä olikin tarkoituksena osallistaa lapsia oman lähiympäristönsä turvallisuuden tarkkailemiseen ja kehittämiseen.

2.1 Espoo-tarina

Espoon kaupungin strategiassa, eli vuonna 2017 valtuustossa hyväksytyssä Espoo-tarinassa, kaupungin visioksi on kirjattu seuraava: ”Verkostomainen viiden kaupunkikeskuksen Espoo on vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää ja jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa” (Espoon kaupunki 2017, 5). Visio onkin jaettu kolmeksi arvoksi ja toimintaperiaatteeksi. Arvoista etenkin asukas- ja asiakaslähtöisyys sopii hyvin opinnäytteemme tavoitteisiin. Kohdassa mainitaan muun muassa asukkaiden aktiivinen osallistuminen palveluiden kehittämiseen, joka on keskiössä kehitystyössämme. Valtuuston vuosille 2017-2021 asettamista päämääristä, tavoitteista ja toimenpiteistä työmme kannalta ovat keskeisiä etenkin ympäristöön, rakentamiseen ja liikenteeseen liittyvät tavoitteet. (Espoon kaupunki 2017, 5.) Kehitystyömme pyrki vaikuttamaan esimerkiksi kävellen ja pyöräillen tehtyjen matkojen turvallisuuden kehittämiseen rakennetussa kaupunkiympäristössä.

Keskeisin strategiassa esitetty tavoite opinnäytteemme kannalta on ”Espoo on Suomen turvallisin kaupunki”. Tavoitteelle nimettyjä toimenpiteitä on ”edistetään turvallisuusajattelua kokonaisvaltaisesti”, ”lisätään kouluteiden turvallisuutta” ja ”edistetään espoolaisten osallisuutta oman asuinympäristön kehittämisessä”. (Espoon kaupunki 2017, 10.) Näihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kehitystyömme pyrki vastaamaan tuomalla kouluihin toimintamallin, joka kehittää ensisijaisesti lasten osallisuutta omien kouluteiden turvallisuuden ja oman asuinympäristön kehittämiseen.

2.2 Kaupunkirakenne

Pääkaupunkiseutuun kuuluva Espoo on Suomen toiseksi suurin kaupunki. Kaupungin erityispiirre on sen kaupunkirakenne, jossa ei ole yhtä varsinaista keskustaa, vaan sen sijaan viisi pienempää kaupunkikeskusta: Espoon keskus, Espoonlahti, Leppävaara, Matinkylä ja Tapiola. (Espoon kaupunki 2020a.) Kaupunkirakenteen kehittymistä on ohjannut ja ohjaa keskeinen sijainti rantaradan ja Länsiväylän varrella sekä muut hyvät liikenneyhteydet Suomen pääkaupunkiin Helsinkiin (Espoon kaupunki 2019, 7). Pääkaupunkiseudulla tehdään monipuolisesti yhteistyötä kaupunkien välillä ja näillä on voimassa myös Pääkaupunkiseudun yhteistyösopimus (pääkaupunkiseudun yhteistyösopimus 2017-2021 2017).

2.3 Espoon väestö

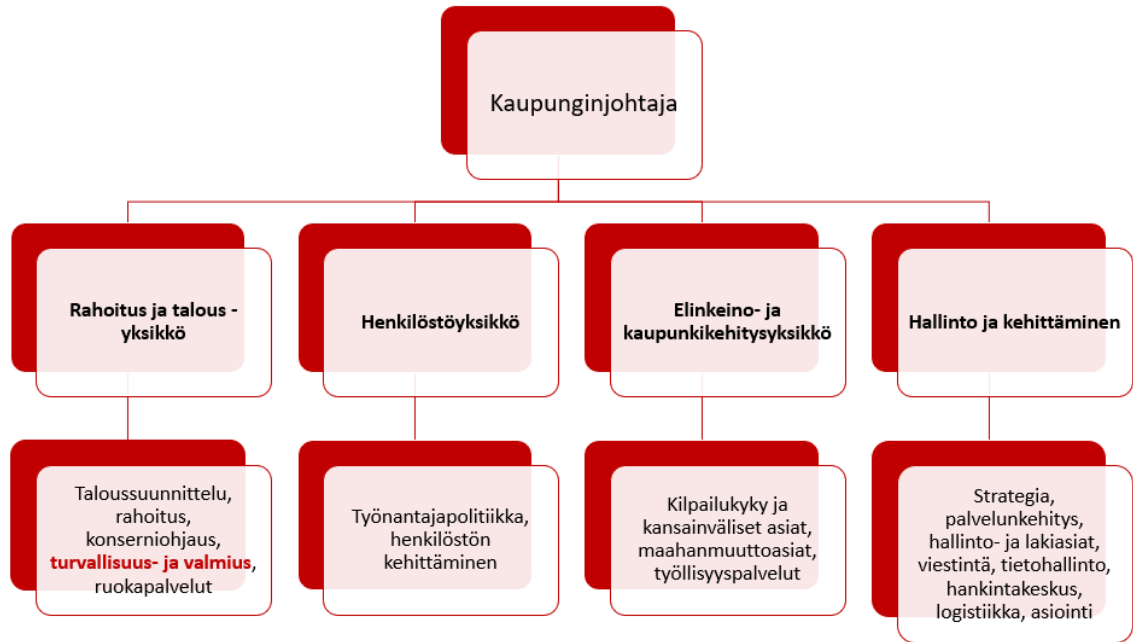
Espoon väkiluku vuodenvaihteessa 2019/2020 oli 283 632 asukasta (Espoon kaupunki 2020b, 1). Kaupungin väestömäärä on ollut kasvussa 1950-luvulta lähtien. Peruskouluikäisiä on Espoossa n. 12 % väestöstä ja 88 peruskoulussa on näin oppilaita yhteensä 31 806. (Espoon kaupunki 2019, 7, 22.) Pääkaupunkiseudun väestömäärä on 1 187 138 henkeä (Espoon kaupunki 2020b, 1).

Espoon koulutustaso on maan toiseksi korkein (Espoon kaupunki 2019, 15) ja kaupunki tunnetaan osaamisen, tutkimuksen ja kehitystyön keskuksena (Espoon kaupunki 2020a). Espoon Otaniemessä sijaitsee Aalto-yliopiston kampusalue ja sen kuusi korkeakoulua. Espoossa on myös useita ammattikorkeakoulujen toimipisteitä. (Espoon kaupunki 2020a.) Kaupungin työttömyysaste vuonna 2019 oli 7,5%. Suurin espoolaisia työllistävä toimiala vuonna 2016 oli julkinen hallinto ja palvelut, seuraavana kauppa, majoitus ja ravitsemistoiminta ja kolmantena asiantuntijapalvelut. (Espoon kaupunki 2019, 16-17.)

2.4 Espoon kaupunki työnantajana

Espoon kaupunki työllistää yli 14 000 henkilöä. Suurin osa henkilöstöstä (8008 henkilöä) työskentelee sivistystoimen alalla, eli esimerkiksi päiväkodeissa ja kouluissa, joita työmme koskettaa. Opinnäytetyömme toimeksianto tuli 439 henkilöä työllistävästä Espoon kaupungin konsernihallinnosta, rahoitus- ja talousyksikön alla toimivasta turvallisuus- ja valmiusyksiköstä.

(Espoon kaupunki 2019, 25.) Organisaatiokaavio konsernihallinnosta ja jokaisen yksikön vastualueet esitetään kuviossa 1 (Espoon kaupunki 2020c).

Kuvio 1: Organisaatiokaavio Espoon kaupungin konsernihallinnosta (Espoon kaupunki 2020c)

3 Teoreettinen viitekehys

Tämän opinnäytetyön tyyppi on toiminnallinen kehittämistyö. Kehittämistyössä pääpaino on uuden kehittämisessä. Työssä yhdistyy konkreettinen kehittämistoiminta sekä tutkimuksellisten menetelmien soveltaminen, kirjallisuuskatsaus ja saadun aineiston analysointi. Lähtökohdana on lapsille suunnatun turvallisuuskävelymallin puuttuminen ja halu osallistaa lapsia rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen.

Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä käsitelimme ensin aihepiiriä määrittelevät keskeiset lait sekä lapsen oikeuksien sopimuksen. Seuraavaksi määritelimme työn kannalta keskeiset käsitteet. Kolmannessa aluvuussa tutkimme lasten psykologista kehitystä fyysisesti, motorisesti, kognitiivisesti sekä sosiaalisesti. Ikätaso vaikuttaa suuresti muun muassa lasten havainnoimiskykyyn, sosiaaliseen toimintaan sekä oppimiseen, joten mallin rakentamisen kannalta oli tärkeää tietää, missä vaiheessa kehitystä kohderyhmämme on. Tutkimme myös lasten oppimista ja heille ominaisia oppimistapoja, joiden avulla lapset sisäistävät opetettavia asioita mahdollisimman tehokkaasti. Osallisuudesta kävimme läpi sen vaiheet, lasten yhteiskunnallisen osallisuuden kehityksen sekä osallisuuden kokemuksen. Rakennetusta kaupunkiympäristön osalta tarkastelimme paikkaidentiteettiä, turvallista rakennettua

kaupunkiympäristöä sekä lasten suhdetta siihen. Viimeisenä tutkimme vielä erilaisia turvallisuuskävelymalleja. Näiden tietojen ja tutkimusten pohjalta loimme innostavan ja osallistavan turvallisuuskävelymallin ja oppaan, joiden tarkoituksena oli saada lapset osallistumaan ympäristön turvallisuuden ja viihtyvyyden kehittämiseen.

3.1 Keskeiset lait

Opinnäytetyömme kannalta keskeisistä laeista käsitelimme perustuslain, perusopetuslain, pelastuslain ja lapsen oikeudet. Perustuslaki oli työn kannalta merkittävä, sillä laki määrittelee jokaisella olevan oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perusopetuslain mukaan opetuksen tavoitteita ovat oppilaiden kasvun tukeminen ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä opettaa lapsille elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Pelastuslaki sisältää keskeisiä kohtia, joita voidaan käsitellä yhdessä lasten kanssa turvallisuuskävelyn aikana ja lapsen oikeudet loivat perusteet työmme tarpeellisuudelle.

Perustuslaki

Suomen perustuslain (731/1999) toisessa luvussa määritellään Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevien henkilöiden perusoikeuksia. 7 § määrittelee jokaisella olevan oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Yhteiskunnan on siis toimittava niin, että yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuustarpeet on tyydytetty säädetyllä tavalla. 6 §:ssä yhdenvertaisuudesta kuuluu muun muassa, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lapsilla on siis yhtäläinen oikeus vaikuttaa heitä ja heidän ympäristöään koskeviin asioihin. 20 §:n mukaan kaikille kuuluu vastuu luonnosta, sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä. Lisäksi julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Tämän myötä jokaiselle, siis myös lapsille, on pyrittävä turvaamaan mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Sivistykselliset perusoikeudet määritellään tarkemmin perusopetuslainsäädännöllä ja laajalla sivistystoimen lainsäädännöllä.

Perusopetuslaki

Perusopetuslaki (628/1998) säätelee perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta. Ensimmäisen luvun 2 §:ssä säädetään opetuksen tavoitteet, jotka ovat oppilaiden kasvun tukeminen ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä opettaa lapsille elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Opetuksen tulee antaa edellytyksiä tasa-arvoisuuteen, koulutukseen osallistumiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana. Opetuksen tulee edistää sivistystä sekä turvata jokaiselle yhdenvertainen koulutus koko maassa.

Osallisuudesta säädetään perusopetuslain (628/1998) seitsemännessä luvussa 47 §:ssä. Koulun tulee edistää osallisuutta niin, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa koulun toimintaan ja kehittämiseen. Jokaisella oppilaalla tulee olla oikeus ilmaista mielipiteensä heidän asemaansa liittyvistä asioista. Lisäksi heille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa opetussuunnitelman ja järjestysääntöjen valmisteluun. Kouluilla on oppilaskunta, jossa oppilaiden tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä edistää yhteistyötä koulun kanssa. Opetuksen järjestäjän tulee kuulla oppilaskuntaa aina ennen päätöksentekoa, asioissa, jotka vaikuttavat oppilaiden asemaan. Opetuksen järjestäjän tulee tietyn ajan välein selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa mielipiteitä koulun toiminnasta.

Pelastuslaki

Ensimmäisessä luvussa 1 §:ssä määritellään pelastuslain (379/2011) tavoitteeksi parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää erilaisia onnettomuuksia. Onnettomuuden uhatessa tai jo tapahtuttua lain tavoitteena on pelastaa ihmiset sekä tärkeät toiminnot. Onnettomuuden satuessa tulee pyrkiä ennaltaehkäisemään muita vahinkoja, joten onnettomuuden seurauksia rajoitetaan tehokkaasti niin, että muut haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi.

Pelastuslain (379/2011) toisessa luvussa määritellään yleiset velvollisuudet, jotka kuuluvat jokaiselle ihmiselle. Näitä ovat muun muassa yleinen toimintavelvollisuus, huolellisuusvelvollisuus ja varovaisuus tulen käsitellyssä. Nämä koskevat jokaista, eli myös lapsia, joten nämä on hyvä käsitellä koulussa ja kerrata esimerkiksi turvallisuuskävelyn aikana.

Lapsen oikeudet

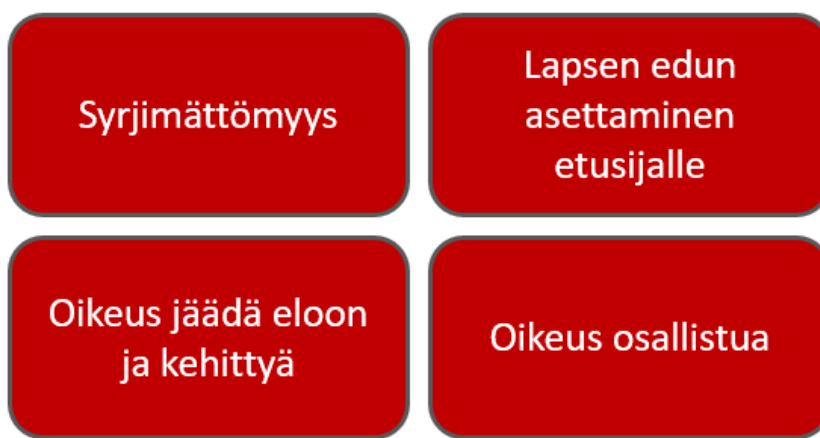
Lapsen oikeuksien määrittely ja laajamittainen kansainvälinen tunnustaminen alkoi marraskuussa vuonna 1959 Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa hyväksytystä Lapsen oikeuksien julistuksesta. Julistus sisältää johdannon lisäksi kymmenen periaatetta, joita yleiskokous vetoaa kaikkien noudattavan, jotta lapsille voitaisiin taata onnellinen lapsuus. Lapsen oikeuksien julistus ei sido valtioita oikeudellisesti ja se on yleisluontoinen. Kymmenen periaatetta on kuitenkin sisällytetty kolmekymmentä vuotta myöhemmin kirjattuun lapsen oikeuksien sopimukseen. (UNICEF 2020a.)

Lapsen oikeuksien sopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Se on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus ja ainoa sen ulkopuolella oleva maa on Yhdysvallat. Suomessa Lapsen oikeuksien sopimus on saatettu lailla voimaan 1991. Sopimusta kehitetään jatkuvasti uusiin haasteisiin vastaavaksi ja siihen onkin tähän mennessä lisätty kolme valinnaista, eli lisäpöytäkirjaa, jotka kaikki Suomi on ratifioinut. Sopimus on ihmisoikeussopimuksista ainoa, joka sisältää tiedottamisvelvollisuuden. Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea, jolle maat raportoivat lapsen oikeuksien tilanteesta viiden

vuoden välein. Maat saavat raporttien vastauksena komitealta huomautuksia ja suosituksia. Lapsen oikeuksien toteutumista valvoo myös UNICEF ja muut lapsijärjestöt. (UNICEF 2020b.)

Lapsen oikeuksien ”sopimus sisältää yhteisesti sovitun näkemyksen siitä, mitä lapsen hyvä elämä pitää sisällään”. Sopimuksen ensimmäisessä osassa on esitetty sen neljä pääperiaatetta, jotka ovat syrjimättömyys, lapsen edun asettaminen etusijalle, oikeus jäädä eloon ja kehittyä sekä oikeus osallistua. Pääperiaatteet on esitetty myös kuviossa 2. (Suomen UNICEF 2020, 4.)

Lapsen oikeuksien neljä pääperiaatetta

Kuvio 2: Lapsen oikeuksien neljä pääperiaatetta (Suomen UNICEF 2020)

Sopimuksen toisen artiklan mukaan, ketään ei saa syrjiä. Syrjimättömyys koskee lapsen rotua, ihonväriä, sukupuolta, kieltä, uskontoa, poliittista tai muuta mielipidettä, kansallista, etnistä tai sosiaalista alkuperää, varallisuutta, vammaisuutta, syntyperää ja muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. Syrjintä on kiellettyä myös lapsen vanhempien, huoltajien tai muiden perheenjäsenten aseman, toiminnan, mielipiteiden tai vakaumuksen vuoksi. Sopimuksen kolmas artikla taas toteaa, että tehtäessä lasta koskevia päätöksiä, aina ensimmäisenä on otettava huomioon lapsen etu. (Suomen UNICEF 2020, 7-8.)

Sopimuksen kuudes artikla pureutuu jokaisen oikeuteen elää. Artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee tunnustaa, että jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus elämään. Sopimusvaltiot sitoutuvat myös takaamaan lapselle edellytykset henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti. (Suomen UNICEF 2020, 8.) Sopimuksen kahdennessatoista artiklassa todetaan lapsen oikeus osallistua päätöksentekoon itseään koskevissa asioissa. Artiklan mukaan lapsella on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on lapsen iän ja kehitystason mukaisesti otettava huomioon. Lapselle on erityisesti annettava tämä kuulluksi tuleminen mahdollisuus häntä koskevien hallinnollisten ja oikeudellisten toimien käsittelyssä. (Suomen UNICEF 2020, 11.)

Muissa ensimmäisen osan artikloissa käsitellään muun muassa vanhempien vastuuta kasvatuksessa ja lapsen oikeutta erityiseen suojeluun, mikäli lapsi on vailla perheen turvaa. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta sekä hyväksikäytöltä ja hänellä on oikeus yksityisyyteen. Lapsella on myös oikeus saada tietoa ja häntä on suojeltava vahingolliselta tiedolta. Sopimuksessa todetaan oikeus maksuttomaan peruskouluun ja ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. (Suomen UNICEF 2020, 7-29.)

Sopimuksen toisessa osassa todetaan valtioiden velvollisuus tiedottaa sopimuksesta ja sen sisällöstä niin lapsille kuin aikuisillekin. Siinä säädetään myös YK:n lapsen oikeuksien komiteasta, joka valvoo lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista. Sopimusvaltiot velvoitetaan raportoimaan säännöllisesti lapsen oikeuksien toteutumisesta komitealle. Viimeisenä osiossa todetaan erityisjärjestöjen, UNICEFin ja muiden YK:n elimien oikeus ja velvollisuus arvioida ja edistää sopimuksen täytäntöönpanoa. Kolmas osa käsittelee sopimukseen liittymistä, sen voimaantumista ja muutoksia. (Suomen UNICEF 2020, 29-36.)

3.2 Keskeiset käsitteet

Keskeisinä käsitteinä määrittelimme muun muassa kehitystyömme fyysisenä toimintaympäristönä toimivan rakennetun kaupunkiympäristön, osallisuuden sekä havainnoinnin ja havaitsemisen. Turvallisuuden osalta käsitelimme turvallisuuden tunteen ja tarpeen. Työmme kannalta nämä käsitteet olivat relevantteja, koska työmme sijoittui rakennettuun kaupunkiympäristöön ja pyrki kehittämään lasten osallisuuden kokemusta sekä parantamaan heidän turvallisuutensa ja viihtyvyytensä tunnetta.

Rakennettu kaupunkiympäristö

Kaupunki koostuu sosiaalisista, kulttuurisista ja taloudellisista ominaisuuksista sekä sen fyysisestä rakenteesta. Fyysinen rakenne muodostuu rakennetusta ympäristöstä, alueen rakennuksista, kävely- ja autoteistä, aukioista, viheralueista ja infrastruktuurista. Tämän päälle muodostuu sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset piirteet, jotka luovat omat tasonsa rakennettuun kaupunkiympäristöön. Jokainen kulkija kokee kaupungin omalla tavallaan omasta elämäntilanteestaan ja taustastaan riippuen. (Aura, Horelli & Korpela 1997, 121.)

Osallisuus

Osallisuudella tarkoitetaan, että jokaisella on oikeus saada itseään koskevista asioista tietoa, mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä sekä päästä vaikuttamaan itseään koskeviin suunnitelmiin, ratkaisuihin, päätöksiin ja erilaisiin toimenpiteisiin. (THL 2020b.) Myös lapsella on lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä ja osallistua päätöksentekoon itseään koskevissa asioissa ja ne on lapsen iän ja kehitystason mukaisesti otettava huomioon (Suomen UNICEF 2020, 7-11).

Havainnointi ja havaitseminen

Käsitteiden havainnointi ja havaitseminen välillä on ero. Havainnointi on ennalta suunniteltua ja kohdistuu ennalta päätettyihin asioihin, kun taas havaitseminen tapahtuu ilman tarkoitusta ja ennakolta suunnittelua. (Heinonen, Keinänen & Paasonen 2013, 35 - 37.) Havainnointi toimi opinnäytetyössämme tutkimusmenetelmänä ja yhtenä tutkimuksen kohteena taas oli lasten havaitsemisen tavat.

Turvallisuuden tunne

Turvallisuuden tai turvattomuuden tunne liittyy usein epävarmuuteen tulevien tapahtumien suhteen ja siihen vaikuttaa todelliset ja kuvitellut riskit sekä niihin suhtautuminen. Muun muassa rikokset, häiriöt ja onnettomuudet voivat aiheuttaa pelkoa tai huolta, joka ohjaa ihmisen toimintaa ja vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Kokemus turvattomuudesta perustuu henkilön tulkintaan maailmasta ja itsestään suhteessa siihen. Turvallinen tunne tuottaa ihmiselle levollisuutta, varmuutta ja tunteen siitä, että tilanne on ennustettavissa. (Waitinen 2011, 42-43.)

Turvallisuuden tarve

Turvallisuus on Maslowin tarvehierarkiassa yksi ihmisen perustarpeista. Tarve turvallisuudelle tulee seuraavana ihmisen tyydytettyä fysiologiset tarpeensa, kuten riittävän ravinnon, unen ja veden saannin. Subjektiiivinen, eli yksilön kokemana turvallisuus koostuu fyysisestä turvallisuudesta, tasapainosta, riippumattomuudesta, suojasta sekä pelosta, kaaoksesta tai ahdistuksesta vapautumisesta. Yksilö saavuttaa turvallisen olotilan silloin, kun hänen psyykkinen tai fyysinen olotilansa tai hänelle keskeiset arvot tai asiat eivät ole välittömästi uhattuina ja yksilöllä on myös riittävät keinot mahdollisen uhan torjumiseksi. (Waitinen 2011, 39-42.)

3.3 9-12 vuotiaan psykologinen kehitys

Jotta voimme käsitellä lapsen tapaa havainnoida sekä tehdä havaintoja ympäristöstä ja antaa niille merkityksiä, oli mielestämme hyvä tietää myös missä vaiheessa lapsen psykologinen kehitys on. Seuraavaksi loimme katsauksen tämän kehitystyön kohderyhmän, eli 9-12 vuotiaiden lasten, kehityksen vaiheeseen.

Ikävuodet 9 ja 12 välillä kuuluvat kehityspsykologisessa tutkimuksessa keskilapsuuteen, joka kestää noin 6-7 ikävuodesta 11-12 ikävuoteen. Keskilapsuudessa lapsi siirtyy kotipiiristä laajempiin sosiaalisiin konteksteihin, kuten esikouluun ja kouluun. Uudet laajemmat sosiaaliset ympäristöt vaikuttavat lapsen kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen ja saavat aikaan muutoksia lapsen käyttäytymisessä. Nurmi ym. viittaa kirjassaan myös Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehityksen teoriaan, jonka mukaan tässä kehitysvaiheessa keskeinen teema on työkyvyn, aikaan saamisen ja toimeliaisuuden tunteen suhde alemmuuden tunteeseen. Lapsen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta keskeistä onkin, että lapselle

muodostuu positiivinen kuva omasta osaamisesta ja selviytymisestä koulussa, kotona ja laajentuvassa kaveripiirissä. (Nurmi ym. 2014, 77-79.)

Fyysinen ja motorinen kehitys

Fyysisen kasvun osalta keskilapsuuden lopulla lapsen kehitys on usein tasaista. 6-7 ikävuoden vaiheilla on ollut pieni kasvupyrähdys ja kasvuvauhti kiihtyy uudestaan vasta murrosiän alkessa. (Nurmi ym. 2014, 79.) Motoristen ja liikunnallisten taitojen kehitys tässä ikävaiheessa mahdollistavat lapsen elämänpiirin laajenemisen. Lasten lihashallinta, tasapainotaidot ja koordinaatio, eli liikkeiden yhteensovittaminen paranee keskilapsuudessa ja aivojen etuosien kehittyessä motorisen toiminnan suunnittelu ja ohjaus kehittyvät myös. Tämä kehitys on edellytys sille, että tilanteessa ja ympäristössä tapahtuvat muutokset voidaan ottaa paremmin huomioon liikkeiden säätelyssä. Keskilapsuutta elävän lapsen havainnointikyvyssä ja omien taitojen arvioinnissa on kuitenkin vielä puutteita ainakin 11-12 ikävuoteen asti. Arviointitaito liittyy keskeisesti lasten liikenneturvallisuuteen. Havaintomotorisista taidoista liikenneturvallisuuteen liittyy esimerkiksi juuri omien taitojen arviointi suhteessa lähestyvään autoon ja päätöksen tekeminen siitä, onko tie turvallista ylittää. Turvallinen katseen suuntaaminen ei ole välttämättä vakiintunut edes kaikilla 11-vuotiaillakaan. (Nurmi ym. 2014, 84-85.)

Aivojen kehittämisessä keskilapsuuden aikana keskeistä on muun muassa myelinisoituminen, jonka ansiosta tiedonkulku hermosoluissa nopeutuu ja hermoverkkojen toiminta tarkentuu. Myös synapsien karsiutuminen jatkuu, joka puolestaan vähentää hermosolujen tiheyttä ja vahvistaa jäljelle jääviä hermosoluja ja niiden yhteyksiä. Toiminnallisista muutoksista tarkkaavaisuuden kiinnittämiseen liittyvän toiminnan määrä kasvaa ja eri aivoalueiden sähköisestä toiminnasta tulee yhä synkronoidumpaa. 7-14 vuoden iässä tapahtuvat kehitykselliset muutokset edistävät havaintotaitojen kehitystä, jonka myötä lapsen ei tarvitse enää kehitysvaiheen lopulla käyttää tehtävien suorittamiseen koko käytössään olevaa ”aivoresurssia”, vaan toiminta keskittyy suppeammille ja tarkkarajaisille aivoalueille. (Nurmi ym. 2014, 81-83.)

Kognitiivinen kehitys

Nurmi ym. viittaa kirjassaan Piaget'n kognitiivisen kehityksen teoriaan, jonka mukaan keskilapsuuden ajattelun kehitysvaihe on konkreettisten operaatioiden vaihe. Tässä vaiheessa lapsi kykenee pitämään mielessään useita samaan tilanteeseen liittyviä piirteitä ja alkaa ajattelemaan representaatioiden, eli mielessä olevien sisäisten edustusten varassa. Ajattelu ei ole enää pelkästään välittömien aistihavaintojen varassa ja sen joustavuus lisääntyy. Lapsi kykenee myös harkitsemaan erilaisia vaihtoehtoja ratkaistessaan ongelmia. Keskilapsuudessa kehittyy myös nopeasti kyky ymmärtää kolmiulotteista maailmaa sekä malleja, symboleita ja luokitteluja. Tässä kehitysvaiheessa lapset oppivat myös yhdistelemään erillistä tietoa ja tekemään niiden perusteella oikean ja loogisen päätelmän. (Nurmi ym. 2014, 90-91.)

Egocentrisyydestä vapautuminen, eli toisen ihmisen roolin ottaminen tai perspektiivin vaihtaminen on myös keskilapsuuden uusi ajattelutaito. Lapsi ymmärtää esimerkiksi, että rakennus tai tie voi näyttää toisesta henkilöstä erilaiselta, jos henkilö katsoo sitä eri suunnasta kuin hän itse. Tilanteisiin ja toisten ihmisen ajatteluun ja tunteisiin liittyen sama ilmiö kehittyy vasta loppuvaiheessa keskilapsuutta. (Nurmi ym. 2014, 91.)

Oppiminen

Oppiminen on ihmiselle jatkuva prosessi, ja lapsella onkin valmius oppia kokemuksistaan jo ensimmäisestä elinpäivästään lähtien. Varhaislapsuudessa oppimista kuvaa muun muassa kyky jäljitellä mallin mukaan, taito hahmottaa tietoisesti asioiden välisiä yhteyksiä sekä valmius reagoida toisiinsa yhteyksissä oleviin asioihin. Yhdenmukaisuuksia ja vastaavuuksia etsivässä analogiapäätelyssä ja syy-seuraussuhteiden etsimisessä keskeistä on jäljitteleminen. Pienillä lapsilla tämä analogiapäätely perustuu havainnoista saatavaan tietoon ja vanhemmat lapset puolestaan käyttävät päätelyssä kielellisiä ja käsitteellisiä perusteita. (Nurmi ym. 2014, 26-28.)

Keskilapsuudessa oppiminen on keskeinen kehitystehtävä. Piaget'n kehitysteoriassa lapsi nähdään aktiivisena ympäristönsä tutkijana ja hänen ajatuksensa korostavatkin lapsen oman aktiivisuuden tukemista ja lapsen ajattelun kehitystason huomioimista opetuksessa. Keskilapsuudessa opettamisen tulisi vielä sisältää konkreettisia kiinnekohtia lapsen aiempiin kokemuksiin ja lapsen omaan aktiivisuuteen perustuvaa kokeilua ja toiminnallisuutta. Nurmi ym. viittaa kirjassaan myös Vygotskin sosiaalis-kulttuuriseen teoriaan, jossa oppimisessa ja kehityksessä korostuu lapsen ja hänen läheistensä välinen vuorovaikutus, jossa lapselle välittyy kulttuurille keskeiset työvälineet, kuten symbolit, taidot, traditiot ja arvot. Hänen teoriansa noitaakin tarkasteluun ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja lapsen sosiaalis-kulttuurisen ympäristön vaikutuksen lapsen kehitykseen. (Nurmi ym. 2014, 95-96.)

Sosiaalinen kehitys

Kouluikään tullessa kaverit nostavat merkitystään lapsen kehityksessä. Lapset alkavat kaivata etenkin saman ikäisiä ja samaa sukupuolta olevia vertaisia. Näistä suhteista lapset oppivat sekä sukupuolelle tyypillisiä käyttäytymismalleja että erilaisia toiminnallisia taitoja. Myös moraalisen käyttäytymisen säännöt, kuten tasapuolisuus ja reilu peli opitaan kaveripiirissä toimimalla. Nämä kaveripiirit muodostuvat kouluiässä usein läheisyysperiaatteen perusteella, eli oman koululuokan oppilaista, harrastusryhmäläisistä tai naapuruston lapsista. (Nurmi ym. 2014, 125-126.)

Lasten toimintaympäristö on muuttunut suuresti viime vuosien aikana. Lapset käyttävät ja ovat yhä taitavampia käyttämään erilaista tietotekniikkaa ja mediaa. Sosiaalisen kehityksen kannalta on merkittävää huomioida, että sähköisen median käytön kasvaminen vähentää

kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen määrää. Muun muassa perhe-elämässä mediaan uppoutuminen vähentää keskinäistä vuorovaikutusta ja toisen tarpeiden huomioon ottamista. Ruututeknologian käytön lisäämiseen koetaan painetta myös opetuksessa, sillä ei kuitenkaan ole voitu osoittaa olevan myönteistä vaikutusta oppimistuloksiin. (Nurmi ym. 2014, 133-137.)

Kehitystyössämme kohderyhmänä olevat noin 11-vuotiaat lapset elävät siis keskilapsuuden viimeisiä vuosia. Heidän sosiaaliset kontekstinsa ja ympäristönsä ovat jo laajentuneet varhaislapsuuden kotipiiristä ja he liikkuvat itsenäisemmin lähiympäristössään. Lapset hakeutuvat tässä kehitysvaiheessa yhä enemmän ikäistensä ja vertaistensa seuraan ja oppivat toisiltaan sekä kokevat ympäristöään yhdessä. Vaikka motoristen ja liikunnallisten taitojen kehitys ovat mahdollistaneet osaltaan lapsen elämänpiirin laajenemisen, on havaintomotoriikassa ja omien taitojen arvioinnissa vielä 11-vuotiaillakin puutteita. Tämä on hyvä ottaa huomioon rakennetun kaupunkiympäristön suunnittelussa etenkin koulujen läheisyydessä esimerkiksi tieliikenteen suunnittelun osalta. Lasten ympäristöönsä kohdistama arviointi ja havainnointi turvallisuuskävelyllä tapahtuu lasten omasta näkökulmasta, mutta egosentrisyydestä vapautuminen ja aivojen kehittymisen vaihe keskilapsuuden lopulla mahdollistavat jo paremman tarkkaavaisuuden kiinnittämisen sekä toisen roolin ottamisen. Erillisen tiedon yhdistelyn, representaatioiden ja erilaisten vaihtoehtojen harkinnan kehityttyä lapsen on myös mahdollista esittää kehitys- ja ratkaisuehdotuksia kävelyllä huomaamiinsa puutteisiin.

3.4 Osallisuus

Osallisuudella tarkoitetaan, että jokaisella on oikeus saada itseään koskevista asioista tietoa, mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä sekä päästä vaikuttamaan itseään koskeviin suunnitelmiin, ratkaisuihin, päätöksiin ja erilaisiin toimenpiteisiin (THL 2020b). Osallistamiseen kuuluu kuusi vaihetta, jotka esitetään kuviossa 3. Ensimmäinen vaihe onnistuneeseen osallistamiseen on antaa mahdollisuus päättää, haluaako osallistua johonkin prosessiin vai ei. Jokaisella on myös oikeus kieltäytyä osallistumisesta. Toinen tärkeä vaihe on saada riittävästi tietoa prosessista, omasta roolista ja omista oikeuksista. Silloin kun on kyse lapsista, tiedonannon täytyy olla sellaista, jota lapsi pystyy sisäistämään ja ymmärtämään. Kolmantena vaiheena on vaikuttamisen mahdollisuus ja neljäntenä tuen ja kannustuksen saaminen omien mielipiteiden ilmaisemiseen. Mielipiteiden ilmaisemisen tukeminen on myös tärkeässä roolissa osallisuuden viidenessä vaiheessa, joka on omien ajatusten esille tuonti. Tuen ja kannustuksen määrä määrittelevät sen, kuinka paljon lapsi tuo omia mielipiteitään ilmi. Lasten voi olla vaikea hahmottaa, mihin heidän mielipiteitään tarvitaan ja mihin heillä oletetaan olevan mielipide, jolloin he tarvitsevat tukea ja rohkaisemista mielipiteensä ilmaisemiseen. Viimeisenä vaiheena on mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. Lapsen on tärkeä oppia tekemään itsenäisiä päätöksiä, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä. Lastensuojelulaki määrää lapsen mielipiteen selvittämisen asioissa, jotka koskevat häntä ja hänen elämäänsä. Mielipiteen selvittäminen ei tarkoita sitä, että mielipidettä kysytään ja se ilmaistaan, vaan sillä tarkoitetaan kokonaisvaltaista

prosessia, joka edellyttää keskustelua, ympäristön havainnointia, lapsen kanssa toimimista sekä lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. (THL 2020b.)

Osallistamisen vaiheet

Kuvio 3: Osallistamisen vaiheet (THL 2020b)

Kehittämässämme turvallisuuskävelymallissa noudatetaan yllä mainittuja osallistamisen vaiheita. Turvallisuuskävelymallin mukaan järjestetyllä turvallisuuskävelyllä lapsilla on mahdollisuus päättää, kuinka aktiivisesti he osallistuvat yhteiseen keskusteluun ja kävelyn alussa kerrotaan oppilaille mitä kävelyllä tapahtuu ja mikä on heidän roolinsa siinä. Koko turvallisuuskävelyn tarkoituksena on vaikuttamisen mahdollisuuden antaminen. Ohjaajat kannustavat ja tukevat lapsia omien mielipiteiden ilmaisemiseen. Kävelyllä käytävä keskustelu ja tehtävät antavat mahdollisuuden omien ajatusten ilmaisemiseen.

Lasten yhteiskunnallisen osallisuuden kehitys

Satka ja Moilanen (2004) ovat pohtineet artikkelissaan Lasten mukaan ottamisen ja poissulkeamisen paikat - suomalaisten sukupolvisuhteiden siirtymät ja lasten asema, lasten aseman kehittymistä suomalaisessa yhteiskunnassa aina 1920-luvulta nykypäivään ja sitä, kuinka sukupolvisuhteet siihen ovat vaikuttaneet. 1920-luvulla lasten asemaan vaikutti muun muassa mennyt kansalaissota, kansan integraatiotavoitteet sekä säädös oppivelvollisuudesta. Lapsissa nähtiin tulevaisuus, mutta heidän ei koettu vielä olevan valmiita työhön tai yhteiskuntaan. 1950-luvulle tultaessa kasvatustieteiden tutkimuksen osuus kasvatustieteen alalla alkoi kasvamaan ja lapsi nähtiin kasvatuksen kohteena. Tavoite yksilökansalaisten kasvattamisesta ohjasi kasvatuksen suuntaa, mutta lasta ei silti voitu perustella valintoja tekeväksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi. (Satka & Moilanen 2004, 131-134.)

1960- ja 70-luvulla koulunuudistuksen yhteydessä kasvatuksen tahtotilaksi muodostui lasten kasvattaminen tasa-arvoisuutta ja yhteistyötä arvostaviksi kansalaisiksi. Lapsille vaadittiin oikeus vaikuttaa koulunsa päätöksentekoon ja toimintaan. Heidät otettiin myös mukaan muun muassa ympäristön suunnitteluun, koska he olivat ympäristönsä aktiivisia käyttäjiä ja tunti-joita. 1980-luvulla lainsäädäntöön taas tehtiin uudistuksia niin, että lapsista tuli ensimmäistä kertaa itsenäisiä omien oikeuksiensa subjekteja. Lapsilainsäädännön henkilöön keskittyvä ja yksilöllisyyttä kunnioittava linja jatkui koko 80-luvun ajan. (Satka & Moilanen 2004, 135-137.)

1990-luvulla otettiin merkittävä askel lasten oikeuksien ja aseman kannalta, kun vuosikymmenen alussa Suomessa ratifioitiin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Vuonna 1995 valtioneuvosto julkaisi ensimmäisen lapsipoliittisen selonteon, jossa todettiin, että ”lapsille väestöryhmänä tulee taata mahdollisuus vaikuttaa yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon”. Asema lainsäädännössä ja oikeudellinen tasa-arvo jäivät kuitenkin ainoiksi merkittäviksi saavutuksiksi ja muu poliittinen kiinnostus lapsia kohtaan hiipui. Lasten vanhemmilta ja kasvattajilta puuttui sekä kulttuuriset mallit ja toimintaideat että lasten osallistumista ja uusia sukupolvisuhteita jäsentävä käsitteistö. Lasten potentiaali yhteiskunnallisina toimijoina jäi jälleen taka-alalle. (Satka & Moilanen 2004, 139-140.)

Kirjoittajien mukaan Valtioneuvoston 2002 julkaisemassa toisessa lapsipoliittisessa selonteossa vaietaan myös lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesta lapsipoliitikasta ja sen käsite on korvattu joko perhe- tai lapsi- ja perhepolitiikalla. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin uhkatekijöissä ei mainita lasten yhteiskunnallisen osallistumisen kehittämisen vaikutusta lasten ja nuorten tai koko väestön hyvinvointiin. Heidän hyvinvointinsa vaikuttavina tekijöinä nähdään lähinnä perheiden riittävän toimeentulon, palvelujen ja tulonsiirtojen kokonaisuus. Lasten ja perheiden palvelujen järjestämisen vastuu osoitetaan kunnille. (Satka & Moilanen 2004, 139-140.)

Tutkijat mainitsevat artikkelissaan motiivikseen tutkia kyseistä aihetta sen, että elämme sellaista yhteiskunnallista kehitysvaihetta, jossa kansalliset ja kansainväliset säännökset määräävät lapsille tasavertaisen mahdollisuuden osallistua heitä koskevaan yhteiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan niin halutessaan. Samalla kuitenkin käytäntöjä tähän lasten osallistumiseen ja osallistamiseen ei ole tai ne ovat hyvin kehittymättömiä. Lasten oikeus osallistua ja heidän yhteiskunnallinen toimijuutensa ovat käsitteinä usein epäselviä. Perinteisten vaikuttamisen tapojen, kuten äänioikeuden puuttuminen, vaikeuttaa osallistumisen keinojen hahmottamista, mutta peruste lasten osallistumiseen on kuitenkin löydettävissä kuntalaista. Laki edellyttää osallisuutta ja vuorovaikutusta kaikkien kuntalaisten kanssa, eli siis myös lasten. Lasten osallistumisessa tulisi ennen kaikkea olla kyse mahdollisuuksien tasa-arvon vahvistamisesta. Lapsille on tärkeä taata mahdollisuus aktiiviseen osallistumiseen kuntalaisina ja kansalaisina ja toisaalta täytyy myös hyväksyä, jos joku haluaa olla toiminnan ulkopuolella. Mahdollisuus osallistumiseen on keskeisintä etenkin perheissä ja lähiyhteisöissä, kuten kouluissa,

päiväkodeissa ja asuinalueilla. Suuria haasteita käytännön tasolla ovat sopivien osallistumistapojen kehittäminen, jotta lapset saadaan mukaan yhteisöjen kehittämiseen. Yhteisöihin mukaan pääseminen on tutkijoiden mielestä tärkeää, koska se turvaa lapsille oppimisprosessit, jotka mahdollistavat käsityksen muodostamisen siitä keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme. (Satka & Moilanen 2004, 127-128, 142-143.)

Olemme tutkijoiden kanssa yhtä mieltä siitä, että lasten osallistamisen käytäntöjä on todella vähän. Tämän takia koimme aiheen erittäin tärkeäksi ja merkittäväksi, ja halusimme luoda mahdollisuuden lasten vaikuttamiselle ja osallisuuden tunteen kokemiselle. Työmme tarkoituksena oli luoda käytänte, jolla saadaan lapset mukaan turvallisuuden ja viihtyvyyden kehittämiseen alueella ja ympäristössä, joka on osa heidän arkipäiväänsä.

Osallisuuden kokemus

Yhteisöön kuuluminen ja omaan elämään vaikuttaminen on keskeinen osa hyvinvointia ja siksi osallisuuden kokeminen on lapselle tärkeää. Tähän kokemukseen vaikuttaa suuresti lasten kanssa työskentelevät aikuiset ja lasten huoltajat. Aikuisten on kohdattava lapsi arvostavasti, jotta osallisuuden tunne sekä kuulluksi ja hyväksytyksi tuleminen tunteet vahvistuvat. (Valtioneuvosto 2019, 93.)

Oppilaitoksissa oppilaat kokevat kouluyhteisöön sitoutumista silloin, jos he itse pääsevät vaikuttamaan kouluarjen rakentamiseen. Kouluilla ei kuitenkaan tällä hetkellä ole käytännöllisiä työvälineitä innostaa lapsia oman yhteisönsä kehittämiseen. Vain harvat oppilaat kokevat innostusta osallistua arkiseen päätöksentekoon, sillä suomalaisen koulun hallinnon rakenteet, toimintakulttuuri ja aikuisten asenteet eivät luo innostavaa tapaa osallistua yhteisölliseen toimintaan. Lapsen kasvuympäristön tulee tarjota mahdollisuuksia itseohjautuvuuteen, jotta lapselle rakentuu turvallisessa ja opettavaisessa ympäristössä työkaluja, joilla lapsi oppii itse etsimään tietoa ja ymmärtämään miten sitä voi käyttää ongelmien ratkaisemiseksi. (Valtioneuvosto 2019, 93-94.)

Lasta koskevassa keskustelussa ei kuulla tarpeeksi lapsen mielipiteitä eikä sitä, miten hän kokee asiat ja mitä hän itse elämältään haluaa, vaan keskustelu painottuu usein aikuisten käsityksiin (Valtioneuvosto 2019, 93-94). Mielipiteiden kuuleminen ja huomioiminen mahdollistaa erilaisten näkökulmien tuomisen osaksi keskustelua. Kun mielipiteitä kuullaan jokaiselta ikäluokalta, silloin saadaan luotua monipuolisia ja tehokkaita toimintatapoja. Ei ole mahdollista luoda mallia, jossa jokainen lapsi voisi tuoda oman mielipiteensä ilmi, mutta on mahdollista luoda erilaisia yhteiskunnallisia päätöksenteon prosesseja, jonka avulla jokainen pystyisi oman mielenkiintonsa mukaan olla mukana vaikuttamassa. (Valtioneuvosto 2019, 97.) Arkisista asioista päättäminen on lapselle paljon merkittävämpää kuin asioista, joilla ei ole suoraan nähtävää vaikutusta henkilökohtaisesta merkitystä. Lapsille luonnollinen ja motivoiva tapa osallistua

yhdessä vaikuttamiseen on leikinomainen, iloinen, vapauttava ja toiminnallinen toteutusmuoto. (Valtioneuvosto 2019, 96.)

Yhteiskunnan on tärkeä osoittaa lasten omaehtoinen toiminta ja arkiset päätökset, kuten some-viestintä ja kulutusvalinnat tärkeiksi, sekä tukea lapsille luontaisia ja tehokkaita muotoja osallistua ja vaikuttaa. Jokaisella on oikeus osallistua ja vaikuttaa, mutta lapsille luotuja mahdollisuuksia on rajoitetusti. Lasten äänten ja mielipiteiden kuulemisen kehittäminen on tärkeässä roolissa yhteiskunnan kehittämisessä tasa-arvoiseksi ja jokaista mahdollisuuksien ja mielenkiinnon mukaan osallistavaksi. Helposti lähestyttävät keinot tutussa ympäristössä maldtavat kynnyistä osallistua ilman paineita, jolloin saadaan enemmän myös lasten ääniä kuuluviin. Rakentamamme turvallisuuskävelymalli pyrki olemaan tällainen luontainen ja helposti lähestyttävä tapa, jolla osallistua ympäristönsä kehittämiseen.

3.5 Paikkaidentiteetin muodostuminen

Ihminen voi kokea ympäristönsä monella tavalla, kuten sosiaalisina ja toiminnallisina sisältöinä, kulttuurisina merkityksinä sekä tunnesisältöinä. Ympäristön kokeminen on yksilöllistä ja siihen yhdistyy paljon erilaisia paikkakohtaisia merkityksiä. (Aura ym. 1997, 121.) Aura ym. viittaavat kirjassa Ympäristöpsykologian perusteet (1997, 127-128) Relphiin (1976), jonka mukaan paikka määritelmänä tarkoittaa tilaa, johon ihminen luo erilaisia merkityksiä yhdessä muiden ihmisten kanssa sekä yksilön henkilökohtaisten kokemusten kautta. Ihminen antaa tiloille ja paikoille oman kokemusmaailman ja aikaisempien tapahtumien mukaisia merkityksiä, jolloin sama paikka voi tuntua toisesta positiiviselta, kun taas toisesta negatiiviselta.

Identiteetti syntyy siitä, kuinka ihminen käsittää itsensä yksilönä (Kiesling & Manning 2010, 317). Se auttaa asettamaan itsensä osaksi ryhmää sekä omaksumaan ryhmän arvot ja käyttäytymisen tavat (Christensen, Rothgerber, Wood & Matz 2004). Identiteetillä on monia erilaisia muotoja ja yksi niistä on paikkaidentiteetti. Se määrittelee ”keitä olemme suhteessa siihen, missä olemme” (Lee, Yap & Levy 2016, 579). Paikkojen fyysiset ja symboliset ominaisuudet ja niiden vaikutus muokkaavat ihmisen identiteettiä. Paikkaidentiteetti on laaja yhdistelmä erilaisia merkityksiä, ajatuksia, arvoja, asenteita, uskomuksia ja käyttäytymistottumuksia. (Proshansky, Fabian & Kaminoff 1983.) Siihen vaikuttaa myös paikkakohtaisten oleellisten taitojen omaaminen ja itsevarmuus yksin selviytymisestä sekä tiedostamattomat ja tiedostetut mieltymykset, tunteet ja tavoitteet (Proshansky 1978).

Lapsi yhdistää aikaisempien kokemustensa kautta paikkoihin erilaisia tarkoituksia, riippuen onko niissä koetut asiat luoneet positiivisia vai negatiivisia tunteita. Lapsi yhdistää myös muiden ihmisten merkityksiä omiinsa ja oppii muilta ihmisiltä erilaisia merkityksiä paikoille. Nämä lapsena koetut tunnesiteet kulkevat usein myös aikuisuuteenkin ja vaikuttavat paikkaidentiteettiin. (Aura ym. 1997, 127.)

Paikkaidenteetin merkitys korostuu siis paikoissa, joissa ihminen on kohdannut erityisen mieleenpainuvan positiivisen tai negatiivisen tapahtuman. Mallissamme korostuukin kävelyn aikainen keskustelu ja osallistavat tehtävät, jolloin lapset voivat jakaa omia kokemuksiaan. Positiivisten kokemusten jakaminen voi edistää myös muiden ryhmän jäsenten paikkaidenteetin muokkaantumista positiivisemmaksi. Turvallisuuskävelyllä on tärkeää kuitenkin keskustella ja tarkastella kriittisesti yksittäisiä negatiivisia kokemuksia, jotta yhden ihmisen negatiivinen kokemus ei määrittele koko ryhmän mielipidettä paikasta. Jos turvallisuuskävelyllä tulee paikkoja, jotka moni ihminen mieltää negatiivisiksi, silloin siihen on kaupunkitasolla tarkoituksenmukaista kiinnittää huomiota.

3.6 Rakennettu kaupunkiympäristö ja lapsen suhde siihen

Turvallisessa rakennetussa kaupunkiympäristössä liikkuminen tarkoittaa sitä, että voi pelkäämättä kulkea julkisilla paikoilla ja kotiympäristössä. Turvallisuuteen sisältyy myös henkilökohtainen koskemattomuus ja omaisuudensuoja. Turvallisen rakennetun ympäristön tavoitteena on vähentää pelontunnetta ja saada ihmiset luottamaan toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja ympäristöönsä, esimerkiksi katuihin, puistoihin, kävelyreitteihin ja joukkoliikenteeseen. Avoimuus on tärkeässä roolissa, kun puhutaan turvallisuudesta. Kun avoimuus yhdistetään kaupunkiympäristöön, silloin tilassa ei ole huomaamattomia ja pimeitä kohtia, jolloin välttyään sulkemasta ketään pois ja tällöin tila on avoinna kaikille sekä fyysisesti että asenteellisesti. Näin myös luonnollinen valvonta paranee, kun ympärillä on useita silmäpareja ja kuulevia korvia, jolloin turvallisuus ja turvallisuuden tunne lisääntyvät sekä ilkivalta ja häiriökäyttäytymiset vähenevät. (Valtioneuvosto 2016, 8-9.)

Ympäristön turvallisuus vaikuttaa huomattavasti ihmisten hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Monipuolisella suunnittelulla, toteutuksella ja ylläpidolla pystytään edistämään turvallisuutta ja turvallisuuden tunteen kokemista. Itseensä ja omaan selviytymiseensä sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan luottaminen lisäävät turvallisuutta ja turvallisuuden tunteen kokemista. Luottamus yhteiskuntaan vahvistuu, kun ihminen saa tasavertaisesti samoja oikeuksia ja mahdollisuuksia kuin muutkin. (Valtioneuvosto 2016, 9.) Lainsäädäntö määrää myös lapsille oikeuden osallisuuteen, mutta tehokkaat toimintatavat puuttuvat ja ovat vielä hyvin viranomaiskeskeisiä (THL 2020b). Turvallinen ympäristö luo asukkaille turvallisen tunteen mennä töihin ja kouluun, oleskella, leikkiä ja harrastaa sekä hoitaa muita asioita, niin ettei heidän tarvitse pelätä. Kun rakennettu kaupunkiympäristö on turvallinen, on silloin helpompi myös kokea yhteisöllisyyttä ja sitoutua yhteisön arvoihin. (Valtioneuvosto 2016, 9.) Huono kaupunkisuunnittelu, toteutus ja ylläpito voi johtaa pitkäaikaisiin kielteisiin vaikutuksiin, kuten segregatioon ja alueiden eriarvoistumiseen. Nämä luovat asukkaille epäoikeudenmukaisen ja epätasa-arvoisen aseman elinympäristössä niin laadullisesti kuin turvallisuudenkin kannalta. (Ympäristöministeriö 2012.)

Sosiaalinen turvallisuus luo ihmiselle mahdollisuuden vaikuttaa elinympäristöönsä ja osallistua yhteisönsä elämään. Sosiaaliset kontaktit, osallisuuden kokeminen ja vuorovaikutukset muiden yhteisön asukkaiden kanssa lisäävät turvallisuutta ja luottamusta yhteisöön ja yhteiskuntaan. Ihmisten on tärkeä kokea kuuluvansa johonkin ryhmään esimerkiksi asukas-yhteisöön, jotta ei koe ulkopuolisuuden tunnetta. Läsnaolo ja osallisuus vahvistavat turvallisuudentunnetta ja opettavat samalla vastuun ottamista muista ihmisistä, yhteisöstä ja ympäristöstä. (Valtioneuvosto 2016, 29.)

Yksityisyys on myös isossa roolissa yhteisöllisyyden toteutumisessa. Jos yksityisyys koetaan uhatuksi esimerkiksi asuntojen heikkojen äänieristysten vuoksi, voi tämä johtaa kohtaamisten välttelemiseen asuntojen ulkopuolella. Ihmisellä on oikeus yksityisyyteen ja hänellä pitäisi olla mahdollisuus vaikuttaa, milloin hän on yksin ja milloin muiden seurassa. Tähän pystytään vaikuttamaan hyvällä rakennetun kaupungin suunnittelulla, joka mahdollistaa osallistumisen yhteisöön matalalla kynnyksellä sekä luo luontevia ja spontaaneja kohtaamisia esimerkiksi ristiin rakennetuilla reiteillä. Muita hyviä rakennetun kaupunkiympäristön kohtaamispaikkoja ovat aukiot, joissa on palveluja ympärillä sekä hyvät jalankulku- ja pyöräreitit, sillä autoa käyttäen spontaanit ihmiskontaktit jäävät vähemmälle. Yhteiset grillipaikat, pihat ja saunat sekä mahdollisuuksien mukaan asukastalo, jossa yhteisön asukkaat pystyvät harrastamaan, oleskelemaan, tekemään etätöitä ja järjestämään pieniä tapahtumia ovat myös oivallisia paikkoja tavata luonnollisesti muita lähialueen ihmisiä. Yhteisön ei tarvitse olla tiivis lisätäkseen turvallisuuden tunnetta, vaan jo silloin tällöin muiden ihmisten tapaaminen riittää turvallisuuden tunteen lisäämiseen. (Valtioneuvosto 2016, 29-30.)

Aikuisten tehtävänä varhaiskasvatuksessa ja kouluissa on tukea lapsia löytämään oma ryhmänsä ja tapansa olla osana vertaisryhmää. Lapsen oppimisympäristön tulee tukea vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä kehittää oppilaan itsevarmuutta vuorovaikutusaloitteiden tekemisessä sekä ryhmässä toimimisessa. Jokainen aikuinen varhaiskasvatus- ja kouluyhteisössä rakentaa oppimisympäristöä ja sosiaalista turvallisuutta. (Opetushallitus 2020.) Monipuolinen asukasrakenne lisää yhteisön tasapainoa, kun saadaan eri elämäntilanteissa olevia asukkaita samalle asuinalueelle. Tasapainoinen yhteisö edistää myös koulujen tasa-arvoa. Koulut ovat tärkeässä roolissa edistämässä oppilasalueiden monipuolisuutta rajaamalla hallintamuodoiltaan erilaisia asuinalueita samaan oppilasalueeseen. Vapaa kouluvalinta antaa mahdollisuuden muodostaa monipuolisia oppilasalueita sekä vanhempien toiveiden, että koulun oppilasvalintojen mukaan. Valintoihin vaikuttavat myös kodin ja koulun välinen matka, koulumatkan ympäristön turvallisuus ja turvalliset liikenneyhteydet. (Valtioneuvosto 2016, 23.) Andersson (2019) kolumnissaan kirjoittaa, että tasa-arvoisen ja laadukkaan peruskoulun ydin on taata jokaiselle oppilaalle turvallinen ja tasa-arvoinen oppimisympäristö.

Rakennettu kaupunkiympäristö luo mahdollisuuksia toimia aktiivisesti osana yhteisöä. Itsenäisen liikkuminen on tärkeässä roolissa, sillä silloin lapsi löytää ympäristönsä tarjoamat

mahdollisuudet. Maantiede asettaa omat rajoituksensa lasten liikkumismahdollisuuksille ja luo vuorovaikutukselle kulttuurisia, sosiaalisia ja maantieteellisiä ehtoja. Lasten osallistuminen elinympäristönsä suunnitteluun on tärkeää ja täysin mahdollista silloin, kun metodit ja työtavat ovat sopivia kuhunkin ikäkauteen nähden. (Valtioneuvosto 2019, 97.)

Lapsen ja kaupunkiympäristön suhde

Rauhala (1995) on kirjassaan selvittänyt ihmisen olemassaolon rakentuvan kolmesta perusmuodosta, jotka ovat kehollisuus, tajunnallisuus ja situationaalisuus eli todellisuuden suhde. Nämä muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, eivätkä ole irrallisia toisistaan, vaan tarvitsevat toinen toistaan ollakseen itse olemassa. Näiden kolmen tasapainosta rakentuu ihmisen hyvinvointi. Ihmisen suhde ympäristöön, situationaalisuus, on tärkeässä roolissa, sillä kehollisuus ja tajunta tarvitsevat ympäristöä. Kaikki ympäristössä oleva on myös aina jollakin tapaa kehossa ja mielessä. Jokainen ympäristön muutos vaikuttaa kehollisen ja tajunnallisen olemassaolon ehtoihin. (Rauhala 1995, s.85-89.) Aura ym. (1997, 20) ovat todenneet Ittelsoniin (1978) viitaten, että ihminen muokkaa jatkuvasti ympäristöään ja muokkaantunut ympäristö puolestaan taas muuttaa ihmisen tunteita, tavoitteita ja kokemuksia.

Koti ja lähiympäristö ovat lapselle niitä paikkoja, joissa he kasvavat ja kehittyvät sekä itsenäisesti, että kokonaisvaltaisesti ihmisenä (Aura ym. 1997, 67). Staffansin ja Väyrysen toimitamassa Oppiva kaupunkisuunnittelu julkaisussa (2009, 111) Kyttä, Kahila, Broberg & Tynnilä kirjoittavat artikkelissaan, että ympäristössä toimiminen kehittää lapsen taitoja ensin aikuisen kanssa ja taitojen kehittyttyä lapsi kykenee jatkuvasti itsenäisempään toimintaan ilman aikuisen neuvoja. Itsenäisen toimimisen harjoittelun mahdollistamisen takia kodin välitön lähiympäristö ja sen tarjomat eli fyysisten, sosiaalisten, emotionaalisten ja sosio-kulttuuristen toimintojen mahdollisuudet ja rajoitukset ovat lapselle tekemisen ja opetteluun mahdollistajina vieläkin keskeisempiä kuin alueella asuville aikuisille (Staffans & Väyrynen (toim.) 2009, 81, 111).

Lapsen tapa katsoa maailmaa on täysin eri kuin aikuisen. Lapsi kokee esimerkiksi yksinkertaiset jalkakäytävän muurit tärkeiksi leikkipaikoiksi, jossa kohtaa toisia lapsia ja näin näistä arkisista paikoista syntyy sosiaalisia kohtaamisia. (Freeman & Tranter 2011, 10.) Portaat tarjoavat aikuiselle mahdollisuuden liikkua eri kerrokseen, kun taas lapsen silmin samat portaat näyttävät täydellisenä paikkana erilaisiin leikkeihin, ihmisten tarkkailuun tai esimerkiksi skeittaamiseen. Aita rajaa aikuisen näkökulmasta kaksi aluetta erilleen, kun taas lapselle se voi monipuolisuudessaan tarjota tasapainoilua ja kiipeilyä, mutta myös rajoittavana tekijänä itsenäisen liikkumisen rajaamista tietylle alueelle. Puut tarjoavat aikuiselle varjoa ja yksityisyyttä. Lapselle ne näyttävät kiipeilypaikkoina, piilopaikkoina tai tilan rajaamisen elementteinä, joka mahdollistaa rauhallisen ja rajatun alueen leikkimiseen. Vuorovaikutus lapsen, ympäristön ja muiden ihmisten välillä on merkittävä. Se antaa lapselle mahdollisuuden

kokeilla ja oppia uutta sekä itse kokeilemalla ja tekemällä, että muiden ihmisten kautta. (Freeman & Tranter 2011, 32.)

Kaupunkitilan yksityiskohdat vaikuttavat vahvasti lapsen liikkumiseen itsenäisesti, esimerkiksi tien ylittäminen turvallisesti lisää itsenäisen liikkumisen reviiriä. Mahdollisuus pihakaduilla leikkimiseen kasvattaa itsenäisen liikkumisen turvallisuutta ja näin leikit levittäytyvät myös muualle katutilaan. Lapsille rakennettu ympäristö nähdään liian usein pelkinä leikkipuitoina, kun kaupunkisuunnittelun tulisi huomioida lasten mielikuvituksen käyttö ja monipuolisen leikin mahdollistaminen. (Freeman & Tranter 2011, 10.) Aikuiset usein jättävät huomiotta lasten näkökulmien erilaisuuden ja suunnittelevat ympäristöä omasta näkökulmastaan. Kuitenkin lapset väistämättä käyttävät ympäristöään ja kaupunkitilaa, jolloin he luovasti soveltavat erilaiset tilat omiin tarpeisiinsa. (Freeman & Tranter 2011, 32.)

Kehitystyömme tutki, miten ympäristöä voidaan kehittää juuri lasten yksilöllistä toimintaa ja persoonallista kasvua tukevaan suuntaan. Kehittämämme turvallisuuskävely antaa lapsille mahdollisuuden kertoa omista näkökulmistaan, kokemuksistaan ja ideoistaan avoimesti. Tämä mahdollistaa lasten osallistamisen mukaan kaupungin ympäristösuunnitteluun, jolloin saadaan myös lasten mielipiteet ja näkökulmat kuuluviin. Vuorovaikutuksen lisääminen lasten, ympäristön ja muiden ihmisten välillä luo monipuolisempaa kaupunkisuunnittelua ja tämän kautta kehittää jokaisen turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta.

3.7 Turvallisuuskävely

Turvallisuuskävely on opetusmenetelmä, jonka avulla osallistujille perehdytetään tavoitteen mukaisesti turvallisuuteen liittyviä asioita tietyssä ympäristössä. Kävelyllä lisätään osallistujien turvallisuustietoisuutta, vastuun ottamista turvallisuudesta ja tehdään turvallisuudesta kaikkien yhteinen asia. Turvallisuuskävelyllä voidaan myös tehdä ympäristön havainnointia ja havaintojen raportointia. (Waitinen 2014, 5-7.)

Turvallisuuskävelyitä voidaan järjestää eri tavoin eri tarkoituksia varten. Kävely voidaan järjestää tuoden monta tahoja yhteen, kuten lähiympäristön asukkaat sekä yritysten ja yhteisöjen edustajat, jolloin tarkoituksena on saada laaja, yleinen kuva alueesta ja eri käyttäjien näkökannoista. Kävely voidaan järjestää myös vain rajatulle joukolle, tarkoituksena saada tarkka käsitys kohderyhmän tarpeista ja käsityksistä aluetta koskien. Turvallisuuskävelyitä on tarkoituksenmukaista järjestää eri vuorokauden aikoina, jotta alueiden luonteen erot pimeällä ja valoisalla saadaan selville. Kävelyt luovat edellytyksiä turvallisuudelle ja turvallisuuden tunne vaikuttaakin siihen, missä ja miten ihmiset kaupunkiympäristössä liikkuvat. (Rikoksentorjuntaneuvosto 2011, 2.)

Turvallisuuskävely menetelmänä sopi hyvin rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden tarkastelemiseen. Koska opinnäytetyössämme oli tarkoitus tarkastella turvallisuutta juuri

lasten näkökulmasta, turvallisuuskävelypilotti järjestettiin rajatulle joukolle, eli koululuokalle. Näin saatiin käsitys tämän kohderyhmän tarpeista ja käsityksistä aluetta koskien. Myös mahdollisuudet tehdä turvallisuudesta kaikkien yhteinen asia ja lisätä turvallisuustietoisuutta tukivat tavoitteitamme erinomaisesti.

Ensimmäiset turvallisuuskävelyt ja idea niiden järjestämisestä syntyi vuonna 1989 Torontossa Kanadassa METRAC:n, eli Metropolitan Action Committee on Violence Against Women and Children -järjestön toimesta. Tavoitteena oli lisätä etenkin naisten ja lasten kokemaa turvallisuutta. (METRAC 2014.) METRAC:n safety audit perustuu ajatukselle, että juuri kyseisen alueen, ympäristön tai tilan käyttäjät tuntevat sen parhaiten ja että ihmiset ovat itse parhaita arvioimaan omaa turvallisuuden tunnettaan. Turvallisuuskävelyllä tarkastellaan ympäristön fyysistä ja sosiaalista turvallisuutta sekä etenkin tilan käyttäjien kokonaisvaltaista turvallisuuden tunnetta ja syitä turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden takana. METRAC:n ohjaajat auttavat osallistujia tunnistamaan, mitkä asiat ympäristössä tuottaa käyttäjälle turvallisuuden tai turvattomuuden tunteita ja tekemään kävelyn jälkeen muutos- ja parannusehdotuksia. Kävelyn ja parannusehdotuksen taustalla on myös tavoite ympäristön yleisen ilmapiirin muutoksesta, jotta sukupuolittavaa häirintää tai turvattomuutta ei tarvitsisi enää kokea. (METRAC 2015.)

Göteborgissa Ruotsissa toteutettiin vuosina 2001-2011 kehitystyö nimeltä Tryggare och Mänskligare Göteborg (turvallisempi ja inhimillisempi Göteborg), jonka tavoitteena oli tehdä kaupungin ilmapiiristä avoin ja lämmin, niin että ihmiset kokisivat olonsa turvallisiksi ja luottavaisiksi sekä kuuntelisivat toisiaan ja keskustelisivat toistensa kanssa. Erilaisuuden pelosta haluttiin eroon ja sen sijaan ihmisten välinen erilaisuus haluttiin nähdä voimavarana. Kaupungista haluttiin myös tehdä houkutteleva sekä ihmisille että yrityksille. Projektin aikana kehiteltiin malli turvallisuuskävelystä, jossa asukkaat otetaan mukaan turvallisemman kaupungin kehittämiseen keskustelun, kävelyn ja kohtaamisen avulla. Göteborgin turvallisuuskävelyt tuottivat monia kehitysehdotuksia ja näiden myötä uudistuksia kaupungin asuinalueille. (Tryggare och Mänskligare Göteborg 2007.)

Toronton ja Göteborgin malleista halusimme tuoda turvallisuuskävelyllemme etenkin ajatuksen siitä, että juuri kyseisen alueen ja tilan käyttäjät tuntevat sen parhaiten. Tietylle ryhmälle, tässä 9-12 vuotiaille lapsille kohdistettu kävely, tuottaa tietoa juuri heidän kokemastaan turvallisuudesta ja toisaalta tuottaa ideoita ja parannusehdotuksia heidän näkökulmastaan, jolloin alueesta on mahdollista saada entistä lapsiystävällisempi. Koimme, että alueella kävely ja samanaikainen keskustelu on hyvä tapa tuottaa mahdollisimman monipuolisia kehitysehdotuksia ja huomioita alueesta. Avoimen keskustelun ja ajatusten vaihdon avulla lasten turvallisuusajattelu myös pääsee kehittymään ja kävelyllä kierrettävät paikat sitovat turvallisuusaiheita lasten omiin kokemuksiin, joka tukee oppimista. Toronton ja Göteborgin malleissa keskustelun lisäksi kävelyllä täytetään valmiiseen kyselylomakkeeseen havaintoja alueesta.

Me halusimme tuoda malliimme sen sijaan innostavia tehtäviä, jotka eivät rajoita lasten luovuutta pelkkiin valmiisiin kysymyksiin vastaamiseen. Lasten huomion kohdentamista avustetaan, mutta heitä kannustetaan keksimään luovia, monipuolisia huomioita ja kehitysehdotuksia alueelle erilaisten tehtävien kautta. Tehtävät, joissa lapset pääsevät itse aktiivisesti tekemään ja toimimaan, sitovat lasten oppimia asioita heidän kokemuksiinsa ja oppimiskokemus vahvistuu.

Suomessa turvallisuuskävelyitä on toteutettu muun muassa useissa suurissa kaupungeissa asuinympäristön turvallisuuden kartoittamiseen ja mallia näiden kävelyiden järjestämiseen on otettu Göteborgista ja Espoosta. Rikksentorjuntaneuvosto (2011, 2-3) onkin laatinut aiheesta oppaan Espoon turvallisuuskävelyt -hankkeen kokemuksiä hyödyntäen. Erilaisia sovelluksia turvallisuuskävelyistä, jotka on suunnattu erityisesti lapsille tai nuorille, ovat muun muassa Vaasan kaupungin ja Aseman lapset ry:n toteuttamat turvallisuuskävelyt. Vuonna 2014 Vaasan kaupunki toteutti oikeusministeriön rahoittamana pilottihankkeen oppilaiden turvallisuuskävelyistä, joissa tavoitteena oli soveltaa yleistä turvallisuussuunnittelumallia kouluihin ja luoda malli oppilaiden turvallisuuskävelyille (Tervasmäki 2014). Myös jotkin järjestöt tai muut tahot ovat järjestäneet kohdennettuja turvallisuuskävelyitä. Näistä esimerkkinä Aseman lapset ry, joka on järjestänyt kävelyitä osana Walkers-bussi -toimintaa, tavoitteena saada nuorten ääni kuuluviin toiminta-alueen kehittämisessä (Aseman lapset ry 2020).

Meidän mallimme mukainen rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelyn toteuttaminen tuottaa Vaasan kaupungin ja Aseman lapset ry:n tavoin tietoa kohdennetusti lasten näkemyksistä ja turvallisuuden tunteesta omalla alueellaan. Tavoitteenamme on kuitenkin tuoda malli jatkuvaksi käytännöksi ja osaksi opetusta. Kun jokainen espoolainen lapsi pääsisi vuorolaan osaksi rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelyä omalla alueellaan, heidän osallisuuden kokemustaan saataisiin vahvistettua. Toisaalta myös kaupunki saisi säännöllisesti tietoa turvallisuuden ja viihtyvyyden toteutumisesta lasten näkökulmasta.

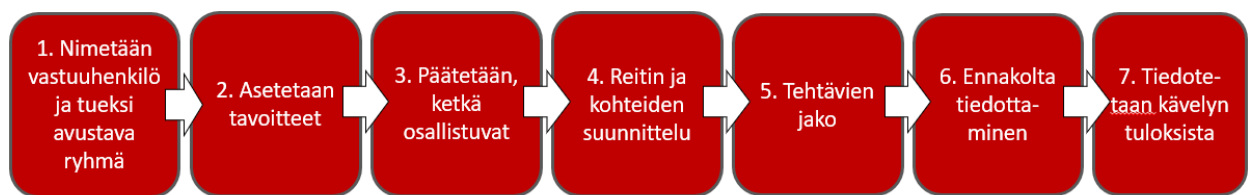
Turvallisuuskävelyn suunnittelu

Ennen turvallisuuskävelyn toteuttamista, sen huolellinen suunnittelu ja siihen valmistautuminen on tärkeää, jotta päästään kävelyille asetettuun tavoitteeseen. Hyvin suunnitellulla turvallisuuskävelyllä osallistujien mielenkiinto pysyy yllä, niin että siitä tulee innostava oppimiskokemus kaikille. (Tryggare och mänskligare Göteborg 2007, 17; Ranta & Martikainen 2017, 6.)

Ranta ja Martikainen esittävät julkaisussaan Turvakävellen turvallinen koulu (2017, 28) heidän näkemysensä turvallisuuskävelyn suunnittelun seitsemästä vaiheesta, jotka esitetään kuviossa 4. Suunnittelun alussa nimetään projektille vastuuhenkilö ja hänelle avustava ryhmä, joiden tavoitteena on ensimmäiseksi pohtia ja asettaa kävelyn tavoitteet. Seuraavaksi ryhmä päättää kävelyn osallistujat sekä suunnittelee reitin ja kohteet ottaen huomioon sen kertaisen

kohderyhmän näkökulman. Kävelyt voivat olla erilaisia eri kohderyhmillä. Samalla päätetään myös kävelyn ajankohta ja kesto, sekä se, milloin kävelyn jälkikäsitteily tehdään ja tulokset esitellään. Viimeisimpänä jaetaan vielä kävelyn aikaiset tehtävät: ketkä ohjaavat kävelyn, kirjaavat ylös osallistujat, ja hoitavat mahdollisen tarkkailun, kuvaamisen tai videoinnin. Turvallisuuskävelystä tiedotetaan aina etukäteen osallistujille ja mahdollisesti huoltajille. Turvallisuuskävelyn tulokset ovat tärkeää tiedottaa osallistujille jälkikäteen. (Ranta & Martikainen 2017, 28-29.)

Turvallisuuskävelyn suunnittelun seitsemän vaihetta

Kuvio 4: Turvallisuuskävelyn suunnittelun seitsemän vaihetta (mukailen Ranta & Martikainen 2017)

Tavoitteemme oli tehdä turvallisuuskävelyn suunnittelusta ja toteutuksesta mahdollisimman yksinkertaista ja helppoa. Tätä varten karsimme oppaaseemme suunnittelun vaiheita. Mallisamme suunnittelu alkaa esikyselyn teettämisellä, johon oppaassa on valmis mallipohja. Toisena vaiheena kyselyn täyttämisen jälkeen, sen vastaukset käydään läpi yhteisesti oppitunnilla keskustellen. Kolmannessa vaiheessa opettaja valitsee oppaassa esitetyistä kolmesta tehtävästä sopivimmat luokkansa turvallisuuskävelylle. Sen jälkeen neljäntenä vaiheena opettaja suunnittelee turvallisuuskävelyn reitin esikyselyn vastausten ja käydyin keskustelun perusteella, sekä päättää tehtävien tekopaikat reitille.

Turvallisuuskävelyn rakenne

Göteborgin kaupungin mallissa turvallisuuskävelyprosessi jakautuu neljään vaiheeseen, valmistelu, turvallisuusajatteluun virittäytyminen, itse turvallisuuskävely ja kävelyn jälkeinen käsittelyvaihe. Kävelyn valmisteluun, eli suunnitteluvaiheeseen, kuuluu alueen ja reitin valinta, muistiinpanojen tekijän ja osallistujien valinta, osallistujien kutsuminen ja kävelyn markkinointi, materiaalien, esimerkiksi kartan sekä erilaisten oleellisten tilastojen hankinta. Kävelyyn on tässä mallissa tärkeä saada mukaan monipuolisesti alueen todellisia käyttäjiä ja kävely on hyvä aloittaa yhteisellä kokoontumisella, jossa muun muassa esitellään osallistujat ja tapahtuman kulku. (Tryggare och Mänskligare Göteborg 2007, 5-15.)

Mallin mukaisesti toisessa vaiheessa virittäydytään turvallisuusajatteluun ja muistutetaan osallistujille, että turvallisuuden tunteen kokemisessa ja rakennetussa kaupunkiympäristössä

ihminen on keskiössä. Turvallisuuskävelyn aikana huomioita tulisi tehdä siitä näkökulmasta, että ihmiset pystyvät toimimaan alueella parhaalla mahdollisella tavalla. Kävelyn aikana on myös tärkeää kiinnittää huomiota omiin tunteisiin, esimerkiksi mitä tunteita alue herättää ja voisi herättää eri vuorokauden aikoina. Onko alueella muita ihmisiä ja tuleeko siellä tarvittaessa helposti nähdyksi? Onko valaistus ja muu näkyvyys muuten riittävä? Huomioita on hyvä tehdä myös siitä mikä alueella on hyvää ja mikä tuo turvallisuuden tunnetta. Aluetta on hyvä myös tarkastella pitäen mielessä monipuolisesti erilaiset ihmiset, kuten aikuiset, lapset, vanhukset ja erilaiset erityisryhmät. (Tryggare och Mänskligare Göteborg 2007, 9-11.)

Itse turvallisuuskävelyn aikana tapahtuva huomioiden tekeminen ryhmitellään mallissa kuuteen joukkoon: ihmisten aktiivisuus, ympäristön ylläpidon ja huollon taso, infrastruktuurin toimivuus, kaavan toimivuus, esteettömyys ja käytettävyys sekä mahdollisuudet luovaan tilankäyttöön. Huomioiden kirjaamiseen voidaan käyttää esimerkiksi kyselylomaketta, joka myös ohjaa huomioiden tekemistä. (Tryggare och Mänskligare Göteborg 2007, 13.)

Kävelyn jälkeen tulee Göteborgin mallin mukaan olla toinen yhteinen kokoontuminen, jossa voidaan vielä palata syntyneisiin huomioihin, jakaa ajatuksia, tunnistaa alueen toimimattomat paikat ja keskustella tulevista toimenpiteistä. Myöhemmin kaikki tulleet huomioiden tulee myös koota, lajitella ja analysoida, sekä lähettää syntyneet parannusehdotukset eteenpäin. Huomioiden voi koota kirjoitettuna dokumenttina, karttamerkintöinä (GIS), valokuvina tai näiden yhdistelminä. Kävelyn tulokset on hyvä esittää julkisesti esimerkiksi kaupungin nettisivuilla tai paikallislehdessä. Kävelyn osallistujilta on myös hyvä kerätä palautetta prosessin kehittämistä varten. (Tryggare och Mänskligare Göteborg 2007, 15.)

Meidän mallissamme vaiheet etenevät hyvin samantapaisesti kuin Göteborgin mallissa. Suunnittelu on tärkeä osa kävelyyn valmistautumista, jotta siitä tulee osallistujille innostava kokemus ja että kävelystä saadaan haluttu lopputulos. Kävelyn kohderyhmä on aina tietty luokkaste, esimerkiksi viidesluokkalaiset, ja osallistujina kaikki luokka-asteen oppilaat sekä heidän opettajansa, jotka ohjaavat kävelyn oppilailleen. Turvallisuuskävelyn painopisteet valitaan valmisteluvaiheessa sen hetkisten tarpeiden ja esikyselyn vastausten perusteella. Turvallisuusajatteluun virittäytyminen meidän mallissamme tapahtuu esikyselyyn vastaamisen ja sen vastausten läpikäymisen kautta. Kävelyn aikana huomioiden tekemistä mallissamme ohjaa yhteinen keskustelu ja ohjaajan antamat näkökulmat, joista ympäristöä tarkastellaan. Havaintoja merkitään karttaan ja selitetään lyhyesti. Kyselylomaketta ei enää kävelyllä jaeta, jotta keskittyminen ei ohjautu vain siihen ja siinä esitettyihin asioihin, vaan lapset pääsevät käyttämään omaa ajatteluaan ja luovuuttaan. Ohjaaja voi itselleen tulostaa mukaan muistilista keskustelun aiheista kävelylle. Kävelyn jälkeen turvallisuusaiheisiin on tarkoitus palata esimerkiksi muutaman kuukauden kuluttua, jolloin voidaan palauttaa mieleen oppitunnilla ja kävelyllä opittuja asioita sekä käydä läpi mahdolliset kehitysehdotusten mukaiset parannukset, joita alueelle on saatu.

4 Projektikuvaus

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus sisälsi turvallisuuskävelyn suunnittelun, toteutuksen, lopputuloksen arvioinnin ja oppaan suunnittelun. Suunnittelu alkoi livisniemen koulun lähialueen kartoituksella kävellen paikan päällä. Kartoitusta tehtiin kahdella eri kerralla sekä valoisalla että pimeällä. Kartoitusten lisäksi suunnittelimme ja teetimme oppilailla internetin välityksellä esikyselyn, jossa kysyttiin heidän näkemyksiään alueen turvallisuudesta ja viihtyvyydestä. Kyselyn vastausten tarkastelun jälkeen jatkoimme reitin suunnittelulla. Reitin suunnittelussa käytettiin hyväksi esikyselyn vastauksia, ja reitille valittiin mahdollisimman monipuolisesti vastauksista ilmi tulleita vaaroja ja puutteita, jotta niistä pystyttiin keskustelemaan oppilaiden kanssa mahdollisimman kattavasti. Reitille suunniteltiin myös kaksi tehtävää, joista toinen kesti koko reitin ajan ja toisen suorituspaikaksi valittiin paikka melko lähellä kävelyn alkua, jotta jokainen oppilas saatiin jo varhaisessa vaiheessa aktiivisesti osallistumaan. Turvallisuuskävely toteutettiin espoolaisen livisniemen koulun 5R luokan kanssa 18.11.2020 ja sen jälkeen alkoi kävelyn ja koko toiminnallisen osuuden tulosten arviointi. Tulosten arvioinnin jälkeen luotiin tulevaisuutta varten opas opettajien käyttöön turvallisuuskävelyn suunnittelemisesta ja toteuttamisesta. Opas sisältää ohjeet turvallisuuskävelyn suunnittelemiseen, toteuttamiseen ja purkuun. Suunnittelu sisältää ohjeet esikyselyn teettämiseen, kuvaukset turvallisuuskävelyn tehtävistä sekä ohjeet reitin suunnitteluun. Opas on opinnäytetyön lopussa liitteenä 2. Seuraavassa kappaleessa esittelemme kehittämistyössä käyttämämme menetelmät, jonka jälkeen kuvataan tarkemmin työn toiminnallisen osuuden vaiheet suunnittelusta arviointiin.

4.1 Käytetyt menetelmät

Opinnäytetyömme yhtenä menetelmänä toimi kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyrimme saamaan aihepiiristä laajan kokonaiskuvan ja rakentamaan työllemme kattavan teoreettisen viitekehyksen. Viitekehyksen ja benchmarking-menetelmän perusteella loimme lapsia osallistavan mallin rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelystä. Turvallisuuskävelyn suunnittelua varten teetimme lapsilla esikyselyn, jossa he vastasivat omien kokemustensa pohjalta lähiympäristön turvallisuuteen liittyviin kysymyksiin. Turvallisuuskävelyllä käytimme menetelmänä havainnointia tutkiaksemme lasten tapoja havaita ja käyttää ympäristöään sekä näytelmän tekemistä lasten osallistamisen keinona.

Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on metodi ja tutkimustekniikka, jonka avulla tehdään tutkimusta tutkimuksesta. Siinä tutkitaan aiemmin tehtyä tutkimusta eli kootaan erilaisten tutkimuksien tuloksia, jotka ovat pohjana uusille tutkimustuloksille. (Salminen 2011, 1.) Kirjallisuuskatsaus kehittää jo olemassa olevaa teoriaa ja luo uutta teoriaa sekä sen avulla voidaan myös arvioida teoriaa. Kirjallisuuskatsaus auttaa rakentamaan tietystä asiakokonaisuudesta laajaa kokonaiskuvaa ja

sen avulla pyritään tunnistamaan ongelmia. Kirjallisuuskatsauksella pystytään myös tarkastella tietyn teorian kehitystä historiallisesti. (Salminen 2011, 3.)

Benchmarking

Benchmarking on tutkimusmenetelmä, jossa vertaillaan omaa kehittämisen kohdetta toiseen kohteeseen, tavoitteena toiselta oppiminen ja oman toiminnan kyseenalaistaminen. Vertailukohteita voi löytyä omalta tai joltain muulta alalta tai muun aihepiirin parista. Tietoa parhaista käytännöistä voi hakea vierailemalla organisaatiossa, johon omaa toimintaa halutaan vertailla, tarkastelemalla tunnuslukuja tai tutkimalla erilaisia julkaisuita kirjoista tai internetistä. (Moilanen ym. 2015, 43-44.) Kehitystyössämme käytimme benchmarkingia turvallisuuskävelymallia luodessamme. Tarkastelimme ja vertailimme aiempia malleja turvallisuuskävelyistä sekä loimme niistä oppien ja uutta kehittäen Espoon kaupungille tavan toteuttaa rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelyitä koululaisille.

Kysely

Kysely on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä, jonka avulla saadaan suurelta joukolta nopeasti ja tehokkaasti paljon vastauksia. Kyselyitä voidaan toteuttaa esimerkiksi puhelimitse, kasvokkain tai internetin välityksellä, niin että haastattelija on tilanteessa läsnä tai niin että haastateltava täyttää lomakkeen itsenäisesti. (Moilanen ym. 2015, 40-41.) Tässä opinnäytetyössä käytimme kyselyä osana turvallisuuskävelyn suunnittelua ja toteutusta, tarkoituksenamme kartoittaa etukäteen lasten näkemyksiä ja huomioita lähiympäristöstänsä. Vastausten avulla turvallisuuskävely voitiin suunnitella sellaiseksi, että sen aikana käytiin läpi kohteet ja asiat, jotka lapset kokevat tärkeiksi. Kyselyssä lapset saivat vapaasti tuoda omat näkemyksensä ilmi kävelyn toteuttajille.

Havainnointi

Havainnointia tutkimusmenetelmänä voidaan toteuttaa eri tavoilla riippuen kehittämistyön tavoitteista. Tutkittavasta ilmiöstä saa usein paremman kuvan tarkkailemalla itse paikan päällä todellisia tapahtumia, kuin pelkästään käyttämällä kyselyitä tai haastatteluja. Havainnointi on suunnitelmallista ja havainnoitsija voi itse osallistua toimintaan tai olla ulkopuolisenä mukana. (Moilanen ym. 2015, 42.) Opinnäytetyössämme havainnointi toimi hyvänä tutkimusmenetelmänä turvallisuuskävelyn aikana. Kävelyllä tarkkailimme ohjauksen lisäksi lapsia ja heidän tapojaan havaita sekä käyttää ympäristöään, jotta pilotoinnin jälkeen pystyimme kehittämään mallia vielä Espoon kaupungin tarkoituksiin sopivammaksi.

Näytelmä

Turvallisuuskävelyllä käytettiin menetelmänä myös näytelmän tekemistä. Näytelmän avulla voidaan tavoittaa lasten ratkaisuehdotuksia, toiveita ja tarpeita eri tilanteissa. Sen avulla

Esimerkkihavaintoja alueelta
1. Autotie toimii samalla pyörä- ja kävelytienä
2. Metsästä laskeva alamäki, jonka alla autotien ylittävä suojatie
3. Pyörätiet, jotka vaihtuvat autoteiksi
4. Näköesteellisiä risteyksiä
5. Koulun vieressä isoja oja
6. Hiekkatiellä ei katuvaloja
7. Iso metrotyömaa-alue

Kuvio 6: Kartoituskertojen esimerkkihavaintoja

Reitin sopivaksi pituudeksi arvioimme maksimissaan noin kaksi kilometriä, oppilaiden iän vuoksi. Turvallisuuskävelyn lopullisen reitin valintaan vaikutti muun muassa keväällä käydyt keskustelut Espoonlahden koulualueen aluepäällikön kanssa, joissa kävi ilmi livisniemen kaupan alueen rauhattomuus ja metrotyömaan läheisyys. Reitille oli myös tarkoituksenmukaista sisällyttää oppilaiden todennäköisiä koulureittejä ja alueita, joissa he viettävät mahdollisesti koulun jälkeen aikaa. Reitille valittiin mahdollisimman monipuolisesti keskustelua ja turvallisuushuomioita herättäviä paikkoja. Etenkin sellaisia, jotka toimivat esimerkkeinä esikyselyssä ilmi tulleille vaaroille ja puutteille.

Turvallisuuskävelyn esikyselyn suunnittelu

Suunnittelimme esikyselyn oppilaille, jonka avulla saimme selville oppilaiden omia näkemyksiä ja kokemuksia alueen turvallisuudesta, kunnosta ja viihtyvyydestä ennen itse turvallisuuskävelyä. Esikyselyn avulla saimme myös aktivoitua lasten turvallisuusajattelua, ja esikyselyn vastauksista tuli ilmi painopistealueita, joihin kävelyn aikana pystyimme kiinnittämään huomiota. Käytimme esikyselyä apuna reittisuunnittelussa ja näin varmistimme, että kävelyn aikana käytiin läpi juuri vastauksista ilmenneitä asioita. Kuviossa 7 käymme läpi esikyselyyn valitut kysymykset.

Esikysely

1. Kuinka laajalla alueella liikut yksin tai kavereiden kanssa?
2. Miten kuljet koulumatkasi?
3. Pelottaako sinua jokin koulumatkalla?
4. Onko koulumatkallasi seuraavia vaarallisia paikkoja?
5. Onko lähiympäristössäsi tarpeeksi kävely- ja pyöriteitä? Kirjoita vapaasti ja kerro, minne toivoisit parannuksia?
6. Onko lähiympäristössäsi tarpeeksi liikennevaloja ja suojateitä? Kirjoita vapaasti ja kerro, minne toivoisit parannuksia?
7. Onko lähiympäristössäsi riittävä valaistus iltaisin? Jos ei ole, niin minne toivoisit parannusta?
8. Oletko kaatunut, liukastunut tai onko sinulle sattunut muuta tapaturmaa koulumatkalla tänä vuonna? Jos on, mitä ja missä?
9. Onko lähiympäristössäsi roskaisia tai rikottuja paikkoja? Jos on, niin missä?
10. Millaisessa kunnossa lähialueesi leikkipaikat ja koulun piha-alueet ovat? Toivoisitko jotain parannuksia?

Kuvio 7: Esikyselyn kysymykset

Kyselyn ensimmäisten kysymysten avulla saimme kartoitettua sitä, kuinka laajalla alueella oppilaat saavat itsekseen tai kavereiden kanssa liikkua ja millä tavalla he kulkevat koulumatkansa. Kävelyn suunnittelussa pystyttiin näin kiinnittämään huomiota juuri tarpeellisiin kohteisiin koulun lähistöllä, esimerkiksi lähimmän bussipysäkin ympäristöön. Kolmannella ja neljännellä kysymyksellä selvitettiin yleisesti oppilaiden tunnetta koulumatkasta ja siitä, ovatko he havainneet jotain konkreettisia vaaroja koulumatkallaan. Kysymyksessä oli valmiita vastausvaihtoehtoja. Näin oppilaiden turvallisuusajattelua saatiin jo aktivoitua, ja he saivat esimerkkejä asioista mitä he voivat turvallisuuden kannalta huomioida omassa ympäristössään.

Viidennellä ja kuudennella kysymyksellä kartoitimme ympäristön kävelyteiden, pyöriteiden, liikennevalojen ja suojateiden kuntoa sekä sijoittelua turvallisuuden näkökulmasta. Halusimme saada myös tietoa siitä, ovatko ne optimaalisissa paikoissa lapsen ympäristön käytön kannalta. Näiden kysymysten avulla saimme tietoa rakennetun kaupunkiympäristön puutteista ja lasten parannusehdotuksista turvallisuuden lisäämiseen. Rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämisen kannalta valaistuksen riittävydestä saatu tieto on myös erittäin

oleellista. Kysyimme oppilailta esikyselyssä, onko heidän lähiympäristössään riittävä valaistus iltaisin, ja jos ei ole, mihin he toivoisivat parannusta. Tällä kysymyksellä saimme tietoa siitä, vaikuttaako valaistuksen määrä lasten reitinvalintaan sekä onko esimerkiksi lasten koulumatkat valaistuja vai ei. Ympäristöpsykologian näkökulmasta valaistuksen määrä ja laatu vaikuttaa tiettyjen alueiden houkuttavuuteen ja siihen käytetäänkö niitä vai ei. Halusimmekin tietää muuttavatko lapset esimerkiksi koulumatkaansa pidemmäksi jonkin reitin heikon valaistuksen vuoksi.

Kysyimme myös lapsille mahdollisesti koulumatkalla sattuneista tapaturmista. Kysymyksen vastauksista saimme tietoa, millaisia tapaturmia lapsille sattuu ja onko tiettyä aluetta missä tapaturmat ovat yleisempiä. Käytimme kysymysten vastauksia reitin suunnittelussa avuksi. Yhtenä kysymyksenä kysyimme, onko lasten lähiympäristössä roskaisia tai rikottuja paikkoja. Tällä kysymyksellä kartoitimme alueen siisteyttä ja missä mahdolliset roskaiset tai rikotut paikat sijaitsevat. Tämän kysymyksen kautta turvallisuuskävelyllä heräsi keskustelua siitä, kuinka roskaiset ja rikkinäiset paikat heikentävät viihtyvyyttä. Viimeisellä kysymyksellä kartoitettiin lasten mielipidettä lähiympäristön leikkialueiden, kuten koulujen piha-alueiden ja puistojen kunnosta. Vastauksista saatiin tietoa mahdollisista kunnostustarpeista ja lasten parannusideoista. Lasten näkemys on tärkeä, sillä juuri he ovat leikkipaikkojen käyttäjiä ja näin tuntevat leikkipaikat parhaiten.

Kyselyn toisessa osassa kysyimme kaksi kysymystä, jotka toivat meidän opinnäytetyöhöme mielenkiintoista tietoa. Kysymykset jäivät kuitenkin pois lopullisesta koulujen käyttämästä kyselystä. Ensimmäisenä kysyimme, kertovatko lapset vaarallisista tai pelottavista asioista tai paikoista aikuisille ja ovatko aikuiset vieneet niitä eteenpäin. Lasten kokemusten eteenpäin vieminen luo tietoa ympäristön turvallisuudesta, jonka avulla pystyttäisiin luomaan tehokkaammin turvallinen ympäristö jokainen huomioon ottaen. Halusimme myös tietää, kokevatko lapset pystyvänsä vaikuttamaan heidän lähiympäristöönsä ja kuunnellaanko heidän tarpeitaan. Kartoitimme myös, kuinka paljon koulussa on puhuttu ympäristön turvallisuudesta ja siihen liittyvistä asioista. Kysymyksen kautta saimme tietoa, kuinka laaja käsitys lapsilla oli etukäteen ympäristön turvallisuudesta ja näin pystyimme ottamaan sen huomioon turvallisuuskävelyn erilaisissa tehtävissä.

Tehtävien suunnittelu turvallisuuskävelyllä

Turvallisuuskävelyllä suunnittelimme 2 erilaista tehtävää, joiden tarkoituksena oli osallistaa lapsia kävelyllä. Ensimmäinen tehtävän tarkoituksena on jatkaa koko kävelyn ajan ja se sisältää 5 osiota. Toinen tehtävä on kohdistettu tietylle alueelle toteutettavaksi. Tehtävät suoritetaan 3-4 henkilön pienryhmissä, jotka on jaettu etukäteen ennen kävelyä. Tehtävät aktivoivat lasten ajattelua kävelyn teemoihin liittyen, jolloin koululaiset saavat oivalluksia oman ympäristönsä turvallisuudesta ja omasta suhteestaan siihen. Tehtävien avulla saadaan myös

herätettyä keskustelua kävelyn aikana ja ohjaajat kuulevat näin lasten ajatuksia monipuolisemmin ja voivat kirjata niitä muistiinpanoihin.

Ensimmäinen tehtävä annetaan kävelyn alussa ja se jatkuu koko kävelyn ajan. Oppilaille jaetaan pienryhmissä kartta, jossa on merkittynä turvallisuuskävelyn reitti. Ohjaajan tehtävänä on antaa oppilaille tietyn matkan välein jokin näkökulma, josta tarkastella ympäristöä. Oppilaiden tehtävänä on kirjata ympäristöstä annetun näkökulman mukaisesti kolme asiaa, jotka liittyvät alueen turvallisuuteen. Huomiot kirjataan karttaan numerolla ja kartan takapuolelle kirjoitetaan lyhyt selitys huomiosta. Ensimmäisenä näkökulmana on tehdä kaikenlaisia turvallisuuteen liittyviä huomioita. Tämä toimii helppona aloituksena kävelylle ja tehtävälle. Toisena näkökulmana on etsiä ympäristöstä parannettavia asioita, esimerkiksi näköesteenä olevien pensaiden leikkaus. Kolmantena annettavana näkökulmana on asiat, jotka lisäävät turvallisuutta kyseiselle alueelle, esimerkiksi ajohidasteen lisääminen autotielle ennen suojatietä. Neljäntenä näkökulmana on tarkastella ympäristössä turvallisuuden kannalta hyvin olevia asioita, kuten hyvässä paikassa olevat katuvalot. Viimeisenä näkökulmana on vielä tehdä kaikenlaisia huomioita ja keksiä uusia ideoita ympäristön kehittämiseen. Viimeisen näkökulman aikana ajatukset kehoitetaan kertomaan ääneen ja niistä keskustellaan yhteisesti kävellessä. Kävelyn jälkeen kartat voidaan kerätä talteen ja tällöin niistä näkee kävelyn jälkeen suoraan kehitettäviä paikkoja ja asioita.

Toisena tehtävänä on näytellä pienryhmissä mahdollinen vaaratilanne, joka voisi toteutua kyseisellä paikalla. Luokka jaetaan 3-4 henkilön ryhmiin, ja heille annetaan 5 minuuttia aikaa suunnitteluun. Kohtauksen esittämiseen annetaan aikaa noin 2 minuuttia. Muut oppilaat saavat arvailla ryhmien esittäessä, mitä kohtauksessa mahdollisesti tapahtuu. Esitysten jälkeen keskustellaan oppilaiden keksimistä vaaratilanteista ja ohjaaja voi lisäksi muistuttaa hänelle mieleen tulleista tilanteista.

Alueen kartoituksen sekä tehtävien suunnittelun avulla pääsimme suunnittelemaan turvallisuuskävelyn lopullisen reitin. Esikyselyn kysymysten suunnittelu auttoi rakentamaan turvallisuuskävelyn tehtävät sekä luomaan kävelylle yhteisesti käytäviä keskustelunaiheita. Turvallisuuskävelyn huolellisen suunnittelun jälkeen pilottia oli helppo lähteä toteuttamaan.

4.3 Turvallisuuskävelyn toteutus

Turvallisuuskävely toteutettiin keskiviikkona 18.11.2020. Tapasimme luokan livisniemen koulun pihalla aamupäivällä kello 10.45 ja aloitimme kertomalla, keitä olemme, mistä tulemme ja mitä olisi tarkoitus tehdä. Kerroimme myös tässä vaiheessa oppilaille pitävämme heihin ja opettajaan 1-2 metrin turvavälin koko kävelyn ajan, vallitsevan koronatilanteen vuoksi. Tämän jälkeen jaoimme oppilaille kynät ja laminoituneet kartat, joihin oli valmiiksi merkitty kävelyn reitti. Alustimme pihalla koko kävelyn ajan kestävän tehtävän, jonka tarkoituksena oli

saada oppilaat tekemään erilaisia havaintoja eri näkökulmista. Ennen liikkeelle lähtöä annoimme siihen ensimmäisen näkökulman.

Ensiksi pysähdyimme koulun viereiselle risteysalueelle, jossa kävimme läpi oppilaiden tekemät havainnot annetusta näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulma oli kaikenlaisten turvallisuuden liittyvien huomioiden tekeminen. Havainnot herättivät paljon erilaista keskustelua oppilaiden, opettajan ja meidän kesken. Kysyimme risteyksessä oppilailta kysymyksiä, jotka liittyivät risteuksen turvallisuuteen kävelijän, pyöräilijän ja autoilijan näkökulmasta. Lapset tekivät monipuolisia havaintoja siitä, miten risteuksen turvallisuutta voisi parantaa ja mitä itse tulisi huomioida risteystä ylittäessä. Kuvioon 8 on koottu oppilaiden tekemät havainnot reitin ensimmäisestä osuudesta. Osuus on merkitty violetilla karttaan.

Kuvio 8: Turvallisuuskävelyn reitin ensimmäinen osuus ja oppilaiden havainnot

Toiselle osuudelle annoimme tehtäväksi havainnoida turvallisuuden kannalta parannettavia asioita. Osuudella käveltiin autotien vieressä olevaa kävelytietä muun muassa koulun kentän ohi. Tie päättyi osuuden päässä olevaan käännytapaikkaan, joka toimii myös yhden bussilinjan päätepysäkinä. Kuviossa 9 on esitetty oppilaiden toisella osuudella tekemät havainnot, kuten koulun kentän vieressä olevan ojan roskaisuus.

Kuvio 9: Turvallisuuskävelyn reitin toinen osuus ja oppilaiden havainnot

Toisen ja kolmannen osuuden välissä annoimme oppilaille kävelyn toisen tehtävän, eli näytelytehtävän. Oppilaiden tehtävänä oli suunnitella näytelmä vaaratilanteesta, joka voisi kyseisellä paikka sattua. Oppilaat ottivat näytelmissään monipuolisesti huomioon erilaisten olosuhteiden vaikutuksia turvallisuuteen. Näytelmät esimerkiksi sijoittuivat eri vuoden- ja vuorokaudenaikoihin. Kohtauksissa oli mukana jalankulkijoiden lisäksi pyöräilijöitä, moottoripyöräilijöitä, busseja ja eläimiä. Samalla syntyi keskustelua oppilaiden omista kokemuksista koulureiteillä ja esimerkiksi kännykän käytöstä liikenteessä.

Näytelmien esittämisen ja keskustelun jälkeen annoimme kolmannen osuuden näkökulman. Näkökulma oli havainnoida asioita, jotka lisäisivät turvallisuutta. Osuudella kuljettiin ensin omakoti- ja paritaloalueella pihoille johtavaa tietä, joka toimi niin kävely-, auto- kuin pyörätienäkin. Loppumatka osuudesta kuljettiin kyseiseltä tieltä jatkuvaa kevyenliikenteenväylää. Yllätykseksemme kukaan oppilaista ei maininnut turvallisuutta lisääväksi asiaksi kävelytietä autotien viereen, vaan esimerkiksi hitaasti ajaminen mainittiin ratkaisuna, kuten kuvioon 10 on kirjattu. Sen sijaan oppilaat olivat kiinnostuneita siitä, kysyimme näitä havaintoja sen takia, että esiin tulleita asioita oikeasti korjattaisiin. Kerroimme, että opinnäytetyömme tarkoituksena on juurikin luoda malli, jonka avulla kerätä lasten havaintoja ja viedä niitä eteenpäin.

Kuvio 10: Turvallisuuskävelyn reitin kolmas osuus ja oppilaiden havainnot

Neljännellä osuudella oppilaiden tuli havainnoida asioita, jotka tällä hetkellä luovat ympäristössä turvallisuutta. Havainnointi alkoi hiekkatieltä, jonka jälkeen kävelimme kerrostaloalueen poikki pienelle K-marketille asti. Kaupan edessä pysähdyimme keskustelemaan alueen turvallisuudesta, viihtyvyydestä sekä siitä, saavatko lapset vapaa-ajalla oleskella siellä. Tuli ilmi, että alue ei ole iltaisin lapsille sopiva. Oppilaat kertoivat omia kokemuksiaan alueella liikkumisesta ja tuli ilmi, että lapset ovat nähneet päihteiden vaikutuksen alaisia henkilöitä ja heiltä on kysytty tupakkaa ja sytytintä lainaksi. Meille jäi mielikuva, että lapset kokivat tilanteen enemmän epämiellyttävänä kuin pelottavana. Samalla kysyimme metrotyömaan vaikutuksesta ja selvisi, ettei sillä ole vaikutusta lasten arkeen. Keskustelun jälkeen jatkoimme matkaa. Pysähdyttyämme kävimme läpi oppilaiden tekemät havainnot. Oppilaat olivat havainneet hyviksi asioiksi muun muassa aukiolle rakennetun erillisen kulkuväylän pyörille ja rat-taille. Oppilaat olivat myös keksineet parannettavia asioita esimerkiksi roska-astoiden määrän lisäämisen alueelle, jotta roskaa ei heitettäisi niin helposti luontoon. Havainnot on koottu kuvioon 11.

Kuvio 11: Turvallisuuskävelyn reitin neljäs osuus ja oppilaiden havainnot

Reitin viimeisellä osuudella oppilaille annettiin tehtäväksi tehdä uudelleen kaikenlaisia turvallisuuteen liittyviä havaintoja. Havaintoja kehoitettiin kertomaan ääneen ja niistä keskusteltiin kävellessä. Keskustelun aiheina oli muun muassa ojat, joita matkalla meni kävelyteiden ali, siisteyttä lisäävät ilmaiset koirankakkapussit sekä katuvalojen vähäisyys ja puuttuminen lasten koulureiteillä, joka on varsin pimeä syksyisin ja talviaamuisin. Vaikka lapset havainnoivat kävelyllä useasti tieosuuksia, joissa ei ollut katuvaloja, he kertoivat, että niiden puuttuminen ei vaikuta heidän reittivalintoihinsa edes pimeällä. Oppilaat kertoivat, että sellaiset tieosuudet ovat aika lyhyitä ja näin ollen reittiä ei muuteta, vaikka valittavissa olisi hieman pidempi valaistu reitti. Osuus on merkitty kuvioon 12 sinisellä värillä.

Kuvio 12: Turvallisuuskävelyn reitin viides osuus ja oppilaiden havainnot

Reitin päätteeksi kokosimme oppilaat vielä hetkeksi yhteen ja kysyimme mietteitä kävelystä. Oppilaat olivat sitä mieltä, että kävely sujui hyvin ja oli ”ihan kivaa”. Eräs oppilas totesi oppitunnin olleen ”hyvä ja opettavainen”. Aika meni heidän mielestään nopeammin kuin tavallisella oppitunnilla. Kiitimme oppilaita ja opettajaa hyvin sujuneesta kävelystä ja he lähtivät seuraavalle oppitunnille. Lähetimme seuraavana päivänä sähköpostia luokan opettajalle ja kysyimme vielä hänen mietteitään kävelystä ja siitä, oliko oppilaat vielä keskustelleet kävelystä myöhemmin sen päätyttyä. Opettaja vastasi tunnin olleen oikein hyvä ja että saimme oppilaat hienosti osallistumaan. Keskustelua kävelystä ei ollut hänen korviinsa kantautunut jälkeensä.

4.4 Tulokset

Seuraavaksi esittelemme esikyselyn toisesta osasta ja turvallisuuskävelystä saadut tulokset. Esikyselyn kysymyksiin oppilaat olivat vastanneet hyvin. Turvallisuuskävelyn osalta tuloksiksi saatiin lasten havaintoja ja huomioiden painopisteitä. Havainnoimme kävelyllä myös oppilaiden osallistumista ja opettajan roolia.

Esikyselystä saadut vastaukset

Esikyselyn toisessa osassa kysyimme kaksi kysymystä, joiden tarkoitus oli tuoda lisätietoa oppinäytetyöhömmme. Ensimmäinen kysymys oli ”Oletko koskaan kertonut aikuiselle pelottavista tai vaarallisista paikoista, joiden ohi olet kulkenut? Jos olet, kenelle? Onko aikuinen kertonut niistä eteenpäin ja onko asiaa muutettu?”. Saamamme vastaukset olivat melko yksimielisiä. 15 oppilasta kahdestakymmenestä vastasi, että ei ole kohdannut vaarallisia tai pelottavia paikkoja. Loput viisi oppilasta vastasi niin, että vastauksesta oli vaikea erottaa, onko tällaisia paikkoja ollut. Kaksi oppilasta kertoi, että jos vaarallisia paikkoja olisi, he kertoisivat niistä sisarukselle ja kaksi oppilasta kertoisi vanhemmilleen. Vastausten perusteella arvioimme, että alue on oppilaiden mielestä turvallinen paikka liikkua, eivätkä he ole kokeneet vaarallisia tai pelottavia tilanteita. Turvallisuuskävelyn aikana kuitenkin keskusteltiin Iivisniemen kaupan alueen rauhattomuudesta ilta-aikaan ja siitä, että oppilaat eivät saa siellä silloin liikkua. Kaikista vastauksista ei käynyt ilmi, että kertoisivatko oppilaat eteenpäin, jos kokisivat tiettyjä alueita tai tilanteita vaarallisiksi tai pelottaviksi. Tämä olisi hyvä aihe turvallisuuskävelyn purun yhteydessä käytäväksi. Laajemman keskustelun kautta lapsilta voitaisiin saada enemmän kokemuksia aiheesta ja heidän kanssaan voisi keskustella avoimesti siitä, miten ja kenelle pelottavista tai vaarallisista asioista voisi kertoa. Keskustelun avulla voitaisiin luoda avoin ilmapiiri ja tuoda lapsille vaihtoehtoisia tapoja käsitellä asioita.

Toisena oppinäytetyöhön liittyvänä kysymyksenä oli ”Onko koulussa puhuttu ympäristön turvallisuudesta ja siihen vaikuttavista asioista? Jos on niin miten ja kuinka paljon?” Kysymykseen saimme 12 vastausta, joissa kerrottiin, että koulussa on puhuttu ympäristön turvallisuuden vaikuttavista asioista. Kahdeksan vastaajaa kertoi, että koulussa ei ole puhuttu kyseisistä

asioista tai että he eivät muista niistä puhuttaneen. Neljä oppilasta antoi lisäksi esimerkkejä siitä, mitä turvallisuusasioita on koulussa käyty läpi. Esimerkkeinä oli heijastimen käyttö pimeällä ja ruokajätteen vähentäminen. Vastauksista päätelimme, että koulussa on käyty jonkin verran turvallisuuteen liittyviä asioita läpi, mutta kaikki oppilaat eivät kuitenkaan muistaneet, että turvallisuusaiheista on keskusteltu.

Turvallisuuskävelyn tulokset

Turvallisuuskävelyn aikana havainnoimme oppilaiden osallistumista. Lapset osallistuivat pienryhmänsä kanssa jokaiseen tehtävään, ja heillä oli positiivinen asenne tehtävien suorittamiseen. Havainnoimme, että yhteinen keskustelu synnytti lisää huomioita menneestä ja seuraavasta kävelyosuudesta. Oppilaat kertoivat myös omista kokemuksistaan ja aikaisemmista havainnoistaan, esimerkiksi bussien huonosta ajotavasta koulun läheisyydessä.

Turvallisuuskävelyn ensimmäisellä osuudella havainnoimme, että lapset osasivat keskustella monipuolisesti risteysturvallisuudesta. Oppilaat kertoivat, mitä heidän itse pitää ottaa huomioon risteyksissä, mutta myös mitä muiden tienkäyttäjien tulisi ottaa huomioon koulun läheisyydessä liikkuessaan. Lasten havainnot turvallisuuskävelyllä olivat suurimmaksi osaksi fyysisen turvallisuuden sekä viihtyvyyteen liittyviä. Monet havainnot liittyivät katuvaloihin, suojateihin, liikennemerkkeihin ja liikennevaloihin, sekä siisteyteen, kuten yhteisen omaisuuden töhrimiseen, rikkomiseen ja roskakorien määrään. Oppilaat tekivät myös positiivisia huomioita rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuudesta ja viihtyvyydestä, esimerkkeinä aidattu päiväkotialue, portaiden erillinen kulkuväylä pyörille ja rattaille sekä ilmaiset koirankakkapussit.

Turvallisuuskävelyllä toteutetussa näytelmätehtävässä oppilaat pääsivät käyttämään luovuuttaan ja näytelmiä syntyi monipuolisesti erilaisista aiheista. Oppilaat tekivät ympäristön turvallisuudesta hyviä havaintoja, joista saivat ideoita tehtävän suorittamiseen. Erityisesti luovuus näkyi näytelmässä, jossa bussi luisti kääntöpaikalta kävelytielle törmäten kävelijään. Kehittämisehdotuksena eräältä oppilaalta tuli vallin tai aidan rakentaminen autotien ja kävelytien väliin, jotta mahdollinen luisumistilanne voitaisiin välttää. Yhden ryhmän näytelmän jälkeen heräsi keskustelua puhelimen käytöstä liikenteessä, sillä oppilaat kokivat sen riskinä.

Havainnoimme, että opettajan läsnäolo kävelyllä oli tarpeen, koska opettajan auktoriteetti sai pidettyä ryhmän kasassa. Opettaja tunsu hyvin luokkansa oppilaat ja parhaat toimintatavat heidän kanssaan. Muun muassa ryhmien jakotapa oli toimiva ja työskentelyä tukeva.

4.5 Mallin kehittäminen pilotoinnin jälkeen

Tässä kappaleessa esittelemme huomioidut, jotka ohjasivat meitä pilotoinnin jälkeisessä oppaan edelleen kehittämisessä. Kehittämisen tarkoituksena oli vastata vielä paremmin kohdeorganisaation tarpeisiin.

Huomasimme muun muassa, että lapset tarttuivat erittäin helposti aikuisen antamiin esimerkkeihin, jolloin lapsen oma ajattelu ja luovuus helposti heikentyi. Tämän takia turvallisuuskävelyllä on erittäin tärkeää antaa lasten itse pohtia mahdollisia turvallisuuteen liittyviä aiheita, sillä lapselle on ominaista toisen ihmisen käyttäytymistapojen mallintaminen. Turvallisuuskävelyn tarkoituksena on saada lasten omia ajatuksia esille ilman aikuisen mielipiteiden ohjaamista.

Jatkokehitimme pilotoinnin jälkeen turvallisuuskävelyllä suoritettavaa näyttelytehtävää. Kohtauksen esittämisen ja aiheiden arvaamisen jälkeen lisäsimme tehtävään vielä kohtausten jälkipuinnin. Jälkipuinnissa oppilaiden kanssa keskusteltaisiin yhteisesti kohtausten vaaraa aiheuttavista asioista ja miten riskejä voitaisiin pienentää. Näin oppilailta saataisiin tilanteisiin parannusehdotuksia oman ja muiden toiminnan sekä rakennetun kaupunkiympäristön osalta.

Toimeksiantajan kanssa keväällä pidetyssä palaverissa keskustelimme livisniemen kaupan alueen rauhattomuudesta, johon kaivattiin kehitysehdotuksia. Turvallisuuskävelyn aikana pysähdyimme kaupan eteen aukiolle keskustelemaan alueen luonteesta lasten silmin. Havainnoimme, että pelkän keskustelun avulla oppilailta ei tullut ideoita uusiin kehitysehdotuksiin. Suunnittelimme oppaaseen tarkoitusta varten turvallisuuskävelyllä uuden tehtävä, jota voidaan käyttää, jos alueella on paikka, joka erityisesti kaipaa kehitysehdotuksia tai jos muuten huomataan, että oppilailta ei tule kehitysehdotuksia pelkän keskustelun kautta.

4.6 Opas

Loimme turvallisuuskävelyoppaan oppilaiden kanssa suoritettuna pilotoinnin jälkeen. Pilotoinnista ja kyselystä saatujen tietojen pohjalta muokkasimme turvallisuuskävelyllä suoritettavia tehtäviä sekä ennen kävelyä tehtävää kyselyä vielä kohderyhmällemme sopivammaksi. Oppaan suunnittelussa vertailtiin muita turvallisuuskävelymalleja sekä käytettiin apuna pilotoinnista ja kyselystä saatuja tietoja. Pilotoinnin jälkeen kokosimme tehtävät, aiheet ja kävelyn suunnittelun vaiheet oppaan muotoon, jota opettajat voivat myöhemmin käyttää turvallisuuskävelyn järjestämisessä hyödyksi.

Turvallisuuskävelyoppaan tarkoituksena on toimia opettajan apuna turvallisuuskävelyn järjestämisessä omalle luokalle. Opas on luotu helposti käytettäväksi ja se sisältää yksinkertaiset vaiheet kävelyn suunnitteluun, toteuttamiseen ja purkamiseen. Oppaassa on mallit esikyselyn kysymyksistä, esimerkkejä kävelyllä käytävistä aiheista, kävelyllä käytettävien tehtävien kuvaukset sekä ohjeet kävelyn reitin suunnitteluun. Oppaan vaiheita seuraamalla opettaja voi itsenäisesti järjestää luokalleen turvallisuuskävelyn.

4.7 Projektin arviointi

Turvallisuuskävely osoittautui toimivaksi menetelmäksi rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden ja viihtyvyyden kartoittamiseen ja kehittämiseen lasten näkökulmasta. Viidesluokalaiset oppilaat osasivat tehdä havaintoja ympäristöstään laajasti ja keskustelun kautta tuottaa monipuolisia ehdotuksia turvallisuuden ja viihtyvyyden parantamiseksi. Aikaisemmin koottu viitekehysten mukaisesti suunnitellut ikätasoon sopivat leikinomaiset tehtävät innostivat oppilaita osallistumaan. Turvallisuusaiheista keskustelu ja tehtävien tekeminen tuki lasten osallisuutta ja liitti turvallisuusaiheet lasten omiin kokemuksiin, jolloin oppiminen tehostui.

Havainnoimme, että ensimmäisellä osuudella oppilaat eivät malttaneet pysyä oman ryhmänsä kanssa vaan hakeutuivat omien kavereidensa luo. Opettaja kehotti ryhmiä pitämään väliä toisiinsa aina kävelyn aikana, ja tämä oli toimiva tapa pitää ryhmät koossa. Turvallisuuskävelyllä toimiva tapa oli antaa näkökulma, josta turvallisuusaiheita tarkkailla. Näkökulman antaminen ohjasi lasten tarkkaavaisuuden kiinnittämistä, mutta ei rajoittanut havaintojen tekemistä sen enempää.

Kaupan edessä keskustellessamme havainnoimme, että pelkän keskustelun avulla oppilailta ei tullut uusia kehitysehdotuksia alueelle. Tähän olisi ollut hyvä keksiä osallistava tehtävä, jonka kautta kehitysehdotuksia olisi ollut helpompi tehdä. Tarkoitusta varten kehitimme oppaaseen uuden tehtävän, jolla luoda kehitysehdotuksia. Tehtävässä pysähdytään huomiota ja kehitysehdotuksia kaipaavalle paikalle noin kymmeneksi minuutiksi, jonka aikana oppilaiden on tarkoitus ryhmissään keksiä kaksi parannusehdotusta. Parannusehdotusten kehittämisessä ja havainnollistamisessa voi käyttää apuna kirjoittamista, piirtämistä, näyttelyä tai muuta oppilaita innostavaa tapaa.

Opinnäytetyötämme varten esikyselyssä olleet kaksi viimeistä kysymystä olisi voitu muotoilla ikäluokalle vielä sopivimmiksi, jolloin olisimme saaneet mahdollisesti monipuolisempia vastauksia. Ensimmäisessä kysymyksessä viisi epäselvää vastausta olisimme voineet saada selvemmiksi esimerkiksi seuraavalla muotoilulla: ”Oletko koskaan kertonut aikuiselle pelottavista tai vaarallisista paikoista, joiden ohi olet kulkenut?” Kysymyksen vastausvaihtoehdot olisivat olleet ”kyllä” tai ”ei”. Vaihtoehdon ”kyllä” valitseminen olisi johtanut jatkokysymykseen ”kenelle?” ja sen jälkeen toiseen jatkokysymykseen: ”Onko aikuinen kertonut niistä eteenpäin ja onko asiaa muutettu?”. Vaihtoehdon ”ei” valitseminen taas olisi johtanut kysymykseen ”kenelle kertoisit, jos olisit kulkenut pelottavan tai vaarallisen paikan ohi?”. Näin kysymykset olisi helpompi hahmottaa ja ne olisivat mahdollisesti ikätasolle sopivimmat.

Toinen kysymys olisi voitu pilkkoa kahdeksi eri kysymykseksi. Ensimmäisenä kysymyksenä olisi voinut olla ”Onko koulussa puhuttu ympäristön turvallisuudesta ja siihen vaikuttavista asioista?” Vastauksina olisi voinut olla vaihtoehdot ”kyllä” ja ”ei”. Vastausvaihtoehdon ”kyllä” valitseminen olisi johtanut jatkokysymykseen ”Minkälaisista turvallisuusasioista koulussa on

puhuttu?” Vastausvaihtoehdon ”ei” valitseminen olisi voinut johtaa lisäkysymykseen, jossa olisi kysytty ”Onko koulussa puhuttu seuraavista asioista?” Vastausvaihtoehtoja olisi ollut esimerkiksi ”heijastimen käyttö”, ”roskaaminen”, ”paikkojen tahallinen rikkominen” ja ”pyöräilykypärän käyttö”. Näin olisi voitu erottaa, eikö turvallisuusasioista ole oikeasti keskusteltu vai eikö oppilaat vain hahmottaneet, mitkä kaikki aiheet todellisuudessa liittyvät turvallisuuteen.

5 Johtopäätökset

Opinnäytetyöprojektissämme kokosimme teoreettisen viitekehyksen, esikyselyn ja benchmarking-menettelyn avulla oppaan ja mallin rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelystä, joka osallistaa lapsia heidän lähiympäristönsä turvallisuuden ja viihtyvyyden kehittämiseen. Meidän tavoitteenamme oli luoda malli, joka voitaisiin jalkauttaa espoolaisten koulujen opetussuunnitelmaan. Mallin avulla lisätään lasten osallisuuden tunnetta, kehitetään heidän turvallisuusajatteluaan sekä tuotetaan kaupungille tietoa lasten näkemyksistä ja kokemuksista heidän lähiympäristöstään. Lapset ovat oman alueensa aktiivisia käyttäjiä ja näin asiantuntijoita kohderyhmänsä tilankäyttämisen suhteen. Lasten näkökulma on usein hankala saada kuuluviin kaupunkisuunnittelussa, sillä tehokkaat toimintatavat puuttuvat.

Kaupunkiympäristön suunniteluun on kuitenkin tärkeä saada mukaan monipuolisesti erilaiset tilankäyttäjät, jotta se on jokaiselle turvallinen, viihtyisä ja helposti käytettävä.

Tutkimme teoreettisessa viitekehysessämme sitä, millainen on turvallinen, rakennettu kaupunkiympäristö ja kiinnitimme erityisesti huomiota kaupunkiympäristön turvallisuuteen ja viihtyvyyteen lasten näkökulmasta. Aiheen tutkimisen pohjalta loimme turvallisuuskävelymme varten esikyselyn sekä keskustelun aiheet kävelylle.

Lapsille suunnattu rakennettu ympäristö nähdään usein pelkästään leikkipuistoina ja lapsille rakennettuina, erillisinä paikkoina. Lapsen luovuus ja mielikuvitus kuitenkin luo leikkipaikkoja ja mahdollisuuksia myös innovatiivisesti rakennettuun, kaikille tarkoitettuun kaupunkiympäristöön. Turvallinen ja viihtyisä rakennettu kaupunkiympäristö antaa mahdollisuuksia lasten ikätason mukaiselle itsenäiselle liikkumiselle, joka on tärkeässä roolissa lasten kohtaamisten, sosiaalisen kasvun ja osallisuuden kehittymisessä. Turvallisen rakennetun ympäristön tavoitteena on vähentää pelontunnetta ja saada ihmisiä luottamaan toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja ympäristöönsä, esimerkiksi katuihin, puistoihin, kävelyreitteihin ja joukkoliikenteeseen. Ihminen antaa tiloille ja paikoille oman kokemusmaailmansa ja aikaisempien tapahtumien mukaisia merkityksiä, jolloin jokainen kokee kaupunkitilat yksilöllisesti. Turvallisuuskävelyllä havainnoimme muun muassa lasten näkemysten eroja tietyistä paikoista. Omien aikaisempien

kokemustensa takia osa oppilaista koki tietyn paikan negatiivisena, kun taas toisilla paikkaan liittyi vain neutraaleja näkemyksiä.

Halusimme suunnitella turvallisuuskävelylle tehtävän, joka ei ohjaa lapsia tiettyyn lopputulokseen, vaan antaa tilaa luovuudelle. Näin saimme juuri lasten näköisiä innovatiivisia ideoita alueen turvallisuuden kehittämiseen. Lasten kehittynyt ongelmanratkaisutaito näkyi ideoissa, joita lapset kehittivät turvallisuuden parantamiseksi. Lapset osasivat muun muassa ehdottaa tien leventämistä sekä vallin rakentamista erottamaan tehokkaammin bussin kääntöpaikan kävelytiestä. Valli pysäyttäisi esimerkiksi bussin luisumisen kävelytielle liukkaalla kelillä, josta eräs oppilasryhmä kehitteli kohtauksen kävelyn toisessa tehtävässä.

Kävelyllä havainnoimme paljon sitä, miten lapsi käyttää ja havainnoi ympäristöään. Omien havaintojemme ja lasten turvallisuuskävelyllä tekemien merkintöjen kautta huomasimme, että lapset havainnoivat helpoiten konkreettisia rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuteen liittyviä asioita, kuten liikennemerkkit, katuvalot sekä liikennevalot. Tämä ilmiö liittyy keskilapsuuden kognitiiviseen kehitysvaiheeseen, jossa lasten käsitteellinen ajattelu on juuri kehittymisen loppuvaiheella ja tarkkaavaisuus suuntautuu vielä osittain helpommin konkreettisiin kuin käsitteellisiin huomioihin. Kehitysvaiheeseen liittyvä roolin ottamisen oppiminen saatiin näkyviin risteysturvallisuutta pohtiessa, kun lapset osasivat katsoa risteystä monipuolisesti myös muusta kuin omasta näkökulmastaan. Lisäksi havainnoimme, että oppilaat liittivät huomiot usein omiin aikaisempiin kokemuksiinsa. Tämä tukee ajatusta, että opettamisen tulisi vielä tässä kehitysvaiheessa sisältää konkreettisia kiinnekohtia lapsen aikaisempiin kokemuksiin. Näytelmätehtävä sopi hyvin kohderyhmällemme, sillä näytelmän suunnittelu ja toteutus perustui lapsen omaan aktiivisuuteen ja toiminnallisuuteen. Tehtävä myös liitti turvallisuudesta tehdyt huomiot toimintaan, eli näytelmään, jolloin siitä syntyy vahva oppimiskokemus.

Tutkimme, miten osallistaa lapset kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen ja näin loimme turvallisuuskävelymme vastaamaan lapsille luonnollista ja motivoivaa tapaa osallistua. Teoreettisen viitekehiksemme mukaan leikinomainen, iloinen, vapauttava ja toiminnallinen toteutusmuoto on lasten oppimisen ja osallistumisen kannalta tehokkain. Lasten osallistuminen elinympäristönsä suunnitteluun on tärkeää ja täysin mahdollista silloin, kun menetit ja työtavat ovat sopivia kuhunkin ikäkauteen nähden. Turvallisuuden kehittämisen kannalta on tärkeää kuulla mielipiteitä jokaiselta ikäluokalta, jotta ympäristösuunnittelua voidaan luoda niin, että mahdollisimman moni tuntisi olonsa turvalliseksi käyttämässään ympäristössä. Ei ole mahdollista luoda mallia, jossa jokainen lapsi voisi tuoda oman mielipiteensä ilmi, mutta on mahdollista luoda erilaisia yhteiskunnallisia päätöksenteon prosesseja, joiden avulla jokainen pystyisi oman mielenkiintonsa mukaan olla mukana vaikuttamassa.

5.1 Jatkoehdotukset

Projektin tulosten ja johtopäätösten arvioinnin aikana pohdimme jatkotoimenpide-ehdotuksia, joista voisi vielä projektin jälkeen olla hyötyä rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen lasten näkökulmasta. Ensimmäinen ehdotus liittyy mallin jalkauttamiseen espoolaisiin alakouluihin. Vuosittainen turvallisuuskävely tietyille luokka-asteelle tuottaisi säännöllisiä tuloksia kaupunkisuunnittelulle. Tämän avulla lasten osallisuus myös toteutuisi mahdollisimman kattavasti, kun kaikki lapset pääsisivät osallistumaan kaupunkisuunnitteluun esimerkiksi viidennen luokan aikana. Turvallisuuskävely keskustelunaiheinen toisi lisäarvoa muun muassa äidinkielen, yhteiskuntaopin, ympäristötiedon ja liikunnan oppiaineisiin. Turvallisuuskävelymallin avulla opitaan lisää vaikuttamisesta ja vastuusta sekä ympäristön turvallisuudesta ja siihen vaikuttavista asioista.

Toisena ehdotuksena on Trimble Feedback -sovelluksen käyttäminen turvallisuuskävelyn aikana. Trimble Feedback on Espoon kaupungin käyttämä, paikkatietoja hyödyntävä sähköinen palautejärjestelmä, jonka avulla asukkaat voivat yksinkertaisesti ilmoittaa tekemiään havaintoja organisaatiolle ja alueen palveluntarjoajille. Ennen turvallisuuskävelyä jokaiselle ryhmälle jaettaisiin yksi koulun tablettitietokone, jolla tehdä, kuvata ja lähettää sijaintipohjaisia huomioita ja kehitysehdotuksia kaupungille. Jos oppilaat lähettäisivät huomiot esimerkiksi luokkaa varten luodulla lyhyellä ja yksinkertaisella sähköpostiosoitteella, kävelyn jälkeen parannusehdotusten etenemistä voitaisiin helposti seurata. Kun oppilaat saivat palautetta ehdotusten etenemisestä ja näkisivät vaikuttamisensa tuloksen, osallisuuden tunne vahvistuisi entisestään. Vaihtoehtoisesti tablettitietokoneiden sijaan ryhmillä voisi olla mukana yksi puhelin ryhmää kohden, mutta tällöin tulee valvoa, että sillä tehdään kävelyyliittyviä asioita, eikä sillä esimerkiksi pelata kävelyn aikana.

6 Pohdinta

Koimme, että itse pilotointi ja sen tulokset vastasivat suurimmilta osin asetettuja tavoitteita. Opinnäytetyömme päätavoitteena oli luoda innostava ja osallistava malli lasten osallistamiseen rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämisessä. Turvallisuuskävelyn pilotointi sujui hyvin ja siitä saadut tulokset vahvistivat aikaisemmin tutkitusta teoreettisesta viitekehystä saatuja tietoja. Myös oppilaat pitivät turvallisuuskävelystä ja saimme opettajalta hyvää palautetta kävelyn järjestämisestä.

Espoon kaupungille toimitettiin opinnäytetyön lisäksi turvallisuuskävelyopas erillisenä tiedostona. Saimme toimeksiantajaltamme erittäin positiivista palautetta koko opinnäytetyöprosessista. Toimeksiantaja kertoi, että he tulevat Espoon kaupungilla hyödyntämään

opinnäytetyötämme lasten turvallisuustietoisuuden kehittämisessä ja heidän osallistamisesaan. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa oli sujuvaa koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Covid-19 vaikutti opinnäytetyöprosessiimme ja hankkeen toteutukseen suuresti, niin aikataulun kuin työn laajuuden osalta. Mallin pilotointia pandemia sekä siirsi ajallisesti että supisti merkittävästi. Keväällä projektin alussa vaikutti hetkellisesti siltä, että koko opinnäytetyöprojekti ja yhteistyö Espoon kaupungin kanssa voidaan joutua keskeyttämään. Onneksemme löysimme tavan, jolla projektia ja yhteistyökumppanuutta voitiin jatkaa ja lopulta pilotointi onnistui tilanteeseen mukautetusti syksyllä 2020. Turvallisuuskävelyn lisäksi suunnittelemamme turvallisuusaiheinen oppitunti jäi kuitenkin tilanteen takia testaamatta, koska kouluvierailuja sisätiloissa ei suositeltu.

Opinnäytetyöprojektin aikana opimme paljon itse aiheesta, laajan teoreettisen viitekehyksen kokoamisesta sekä yhteistyökumppanin kanssa toteutettavasta isosta projektista. Turvallisuuskävelyn ohjaaminen, esikyselyn laatiminen ja tulosten analysointi opettivat meille ammatillisesti turvallisuuden- ja riskienhallinnan alalla toimimisesta sekä lasten kanssa toimimisen erityispiirteistä. Pääsimme käyttämään laajasti ammattikorkeakoulussa opiskeltuja taitoja yhteistyökumppaneiden kanssa työskentelystä sekä tietoja turvallisuuden ja riskienhallinnan perusteiden lisäksi muun muassa ympäristöturvallisuuden ja ympäristöpsykologian kokonaisuuksista. Koulun aikana jo paljon kehittynyt turvallisuusajattelumme jatkoi kasvuaan opinnäytetyön tekemisen aikana. Projekti vaati ryhmätyötaitojen lisäksi hyviä itsensä johtamisen käytänteitä, jotta opinnäytetyö saatiin vietyä loppuun, vaikka alkuperäisessä aikataulussa ei ollut pandemian takia mahdollista pysyä.

Lähteet

Painetut

Aura, S. Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo: WSOY.

Christensen, P.N., Rothgerber, H., Wood, W. & Matz, D.C. 2004. Social Norms and Identity Relevance: A Motivational Approach to Normative Behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 30(10), 1295-1309.

Freeman, C & Tranter, P. 2011. *Children and their urban environment*. Lontoo: Washington DC.

Heinonen, J., Keinänen A. & Paasonen, J. 2013. *Turvallisuustutkimuksen tekeminen*. Helsinki: Tietosanoma

Kiesling, F.M. & Manning, C.M. 2010. How green is your thumb? Environmental gardening identity and ecological gardening practices. *Journal of Environmental Psychology*, 315-327.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. *Ihmisen psykologinen kehitys*. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Moilanen, T., Ojasalo, K. & Ritakoski, J. 2015. *Kehittämistyön menetelmät*. Helsinki: Sanoma Pro.

Proshansky, H. 1978. The City and Self-Identity. *Environment and behavior*, 147-169.

Proshansky, H., Fabian, A. & Kaminoff, R. 1983. Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 57-83.

Rauhala, L. 1995. *Tajunnan itsepuolustus*. 3. painos. Helsinki: Yliopistopaino

Relph, E. 1976. *Place and placelessness*. Lontoo: Pion Limited

Rikksentorjuntaneuvosto. 2011. *Turvallisuuskävelyt - Opas järjestäjälle ja osallistujalle*. Helsinki: Valtioneuvosto

Ranta, T. & Martikainen, S. 2017. *Turvakävellen turvallinen koulu*. Laurea julkaisut 81.

Satka, M. & Moilanen, J. 2004. *Lasten mukaan ottamisen ja poissulkemisen paikat - suomalaisten sukupolvisuhteiden siirtymät ja lasten asema*. Julkaisussa *Seis yhteiskunta - tahdon sisään!* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Waitinen, M. 2011. Turvallinen koulu? Helsinkiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Helsinki: Unigrafia

Waitinen, M. 2014. Turvallisuuskävelyopas - toiminnallinen turvallisuuskoulutus. Helsinki: Suomen Palopäällystöliitto

Sähköiset

Andersson, L. 2019. Koulun oltava turvallinen ympäristö aivan kaikille, ei ainoastaan enemmistöihin kuuluville. Viitattu 2.9.2020. <https://minedu.fi/-/koulun-oltava-turvallinen-ymparisto-aivan-kaikille-ei-ainoastaan-enemmistoihin-kuuluville>

Aseman lapset ry. 2020. Turvallisuuskävelyt. Viitattu 2.9.2020. <https://www.asemanlapset.fi/fi/toimintamuotomme-walkers-bussi/turvallisuuskavelyt>

Kyttä, M., Broberg, A. & Kahila, M. Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. Viitattu 21.9.2020. http://www.yss.fi/yks2009-2_kyttayms.pdf

Espoon kaupunki. 2020b. Viitattu 20.5.2020. Espoon asukasluku vuodenvaihteessa 2019/2020.

Espoon kaupunki. 2017. Viitattu 20.5.2020. Espoo tarina.

Espoon kaupunki. 2020c. Konsernihallinto. Viitattu 25.11.2020. https://www.espo.fi/fi-fi/Espoon_kaupunki/Organisaatio_ja_yhteystiedot/Espookonserni/Konsernihallinto

Espoon kaupunki. 2019. Viitattu 20.5.2020. Taskutilasto.

Espoon kaupunki. 2020a. Tietoa Espoosta. Viitattu 22.9.2020. https://www.espo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta

Google maps. 2020. livisniemi. Katsottu 10.11.2020. <https://www.google.fi/maps/place/livisniemi,+02260+Espoo/@60.1476326,24.6943393,1572m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x468df4c580c85b49:0x2600b5523c197221!8m2!3d60.1490218!4d24.6944681>

Staffans, A. & Väyrynen, E. (toim.). 2009. Oppiva kaupunkisuunnittelu. Arkkitehtuurin julkaisuja 98. Viitattu 22.9.2020 http://opus.tkk.fi/dokumentit/Tulokset_dokumentit/OPUS-kirja_web.pdf

METRAC. 2014. About METRAC. Viitattu 27.8.2020. <https://www.metrac.org/wp-content/uploads/2014/05/about.metrac.23apr14.pdf>

METRAC. 2015. METRAC's Safety Audit: You Are The Expert. Katsottu 1.9.2020.

<https://www.youtube.com/watch?v=UzV-KWxqwZ0>

Opetushallitus. 2020. Sosiaalinen turvallisuus. Viitattu 6.6.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sosiaalinen-turvallisuus>

Rikoksentorjuntaneuvosto. 2020. Turvallisuuskävelyt. Viitattu 19.2.2020. <https://rikoksentorjunta.fi/turvallisuuskavelyt>

Pelastakaa Lapset ry. 2020. Työkalu: Näytelmä. Viitattu 16.12.2020. <https://www.pelastakaa-lapset.fi/lapsilta-opittua/haluatko-kehittaa-yhdessa-lasten-kanssa/tyokalu-3-naytelma/>

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 20.5.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 20.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perustuslaki 731/1999. Viitattu 14.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Pääkaupunkiseudun yhteistyösopimus. 2017. Viitattu 22.9.2020. https://www.hel.fi/hel2/Helsinginseutu/pks_ytr/pks_yt_sopimus_271117.pdf

Salminen, A. Vaasan yliopisto. 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Viitattu 24.2.2020.

https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1

Suomen UNICEF. 2020. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 22.9.2020. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Tervasmäki, M. 2014. Oppilaiden turvallisuuskävelyt - valtakunnallisena pilottihankkeena Vaasassa. Viitattu 2.9.2020. <https://rikoksentorjunta.fi/documents/5235988/5659887/Oppilaiden+turvallisuusk%C3%A4velyt.pdf/ed06a2d8-e553-4741-aa96-bf16d55ba807/Oppilaiden+turvallisuusk%C3%A4velyt.pdf.pdf>

THL. 2020a. Osallisuus. Viitattu 22.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

THL. 2020b. Lapsen osallisuus. Viitattu 26.6.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Tryggare och Mänskligare Göteborg. 2007. Step by step for a safer and more secure Göteborg. Viitattu 27.8.2020. http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/pdf/engelska/step_by_step.pdf

UNICEF. 2020a. Lapsen oikeuksien julistus. Viitattu 16.6.2020. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>

UNICEF. 2020b. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 16.6.2020. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Valtioneuvosto. 2019. Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Viitattu 20.4.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161440/VN_2019_7_Edellytykset_kasvuun_oppimiseen_ja_osallisuuteen_kaikille.pdf

Valtioneuvosto. 2016. Turvallinen kaupunki - näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen. Viitattu 21.7.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75153/SY_4_2016.pdf

Ympäristöministeriö. 2012. Turvallinen kaupunki - verkkosivusto tarjoaa tietoa ja työkaluja rakennetun ympäristön suunnitteluun. Viitattu 3.8.2020. [https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankoh-taista/Tiedotteet/Tiedotteet_2012/Turvallinen_kaupunki_verkkosivusto_tarjo\(1032\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankoh-taista/Tiedotteet/Tiedotteet_2012/Turvallinen_kaupunki_verkkosivusto_tarjo(1032))

Kuviot

Kuvio 1: Organisaatiokaavio Espoon kaupungin konsernihallinnosta (Espoon kaupunki 2020c) ..	9
Kuvio 2: Lapsen oikeuksien neljä pääperiaatetta (Suomen UNICEF 2020)	12
Kuvio 3: Osallistamisen vaiheet (THL 2020b)	18
Kuvio 4: Turvallisuuskävelyn suunnittelun seitsemän vaihetta (mukailleen Ranta & Martikainen 2017)	28
Kuvio 5: Kuvakaappaus livisniemen koulun lähiympäristöstä (Google maps 2020)	32
Kuvio 6: Kartoituskertojen esimerkkihavainnot	33
Kuvio 7: Esikyselyn kysymykset	34
Kuvio 8: Turvallisuuskävelyn reitin ensimmäinen osuus ja oppilaiden havainnot	37
Kuvio 9: Turvallisuuskävelyn reitin toinen osuus ja oppilaiden havainnot.....	38
Kuvio 10: Turvallisuuskävelyn reitin kolmas osuus ja oppilaiden havainnot.....	39
Kuvio 11: Turvallisuuskävelyn reitin neljäs osuus ja oppilaiden havainnot.....	40
Kuvio 12: Turvallisuuskävelyn reitin viides osuus ja oppilaiden havainnot	40

Liitteet

Liite 1: Esikysely turvallisuuskävelyä varten.....	55
Liite 2: Opas turvallisuuskävelyn järjestämiseen	57

Liite 1: Esikysely turvallisuuskävelyä varten

Esikysely turvallisuuskävelyä varten

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää, minkälainen sinun mielestäsi on lähiympäristö, jossa liikut. Kyselyssä lähiympäristöllä tarkoitetaan aluetta, jossa liikut päivittäin. Ajattele esimerkiksi koulumatkaasi ja lähialueita, joissa vietät aikaa koulupäivän jälkeen yksin tai kavereiden kanssa.

Ympäristön kehittämisen kannalta on tärkeää, että saadaan tietoa myös lasten kokemuksista ja mielipiteistä. Silloin osataan tehdä ympäristöstä kaikille turvallinen. Vastaa siis kyselyyn omien kokemuksiesi ja mielipiteidesi mukaan.

Kyselyssä on 2 osiota, jossa ensimmäisessä osassa on kysymyksiä sinun lähiympäristöstäsi. Toisessa osassa on vielä kaksi kysymystä, jotka ovat opinnäytetyötämme varten. Ethän kirjoita nimeäsi paperiin. Vastaathan kaikkiin kysymyksiin :)

OSA 1 - tässä osiossa on kysymyksiä sinun lähiympäristöstäsi

1. Kuinka laajalla alueella liikut yksin tai kavereiden kanssa? Ympyröi yksi vaihtoehto.
 - a. Omalla pihalla
 - b. Alle kilometri kotoa
 - c. 1-3 kilometriä kotoa
 - d. 3-5 kilometriä kotoa
 - e. Yli 5 kilometriä kotoa

2. Miten kuljet koulumatkasi? Voit ympyröidä useamman vaihtoehdon.
 - a. Kävellen
 - b. Pyörällä
 - c. Autolla
 - d. Bussilla
 - e. Taksilla
 - f. Muu, mikä?

3. Pelottaako sinua jokin koulumatkalla? Kirjoita vapaasti mikä tai mitkä asiat pelottavat.

4. Onko koulumatkallasi seuraavia vaarallisia paikkoja?
 - a. Pimeät paikat

- b. Huonokuntoiset pyörätiet
 - c. Näköesteellinen risteys, jossa on esimerkiksi puskia tai lumikinoksia, jotka estävät sinua näkemästä autoja tai autoja näkemästä sinua
 - d. Muuten vaarallinen risteys
 - e. Puuttuva suoja- tai kävelytie
 - f. Liukkaita paikkoja
 - g. Ei ole vaarallisia paikkoja
 - h. Muita, mitä?
5. Onko lähiympäristössäsi tarpeeksi kävely- ja pyöräteitä? Kirjoita vapaasti ja kerro, minne toivoisit parannuksia?
6. Onko lähiympäristössäsi tarpeeksi liikennevaloja ja suojateitä? Kirjoita vapaasti ja kerro, minne toivoisit parannuksia?
7. Onko lähiympäristössäsi riittävä valaistus iltaisin? Jos ei ole, niin minne toivoisit parannusta? Kirjoita vapaasti.
8. Oletko kaatunut, liukastunut tai onko sinulle sattunut muuta tapaturmaa koulumatkalla tänä vuonna? Jos on, mitä ja missä?
9. Onko lähiympäristössäsi roskaisia tai rikottuja paikkoja? Jos on, niin missä?
10. Millaisessa kunnossa lähialueesi leikkipaikat ja koulun piha-alueet ovat? Toivoisitko jotain parannuksia?

OSA 2 - tässä osiossa on vielä kaksi kysymystä opinnäytetyötämme varten

1. Oletko koskaan kertonut aikuiselle pelottavista tai vaarallisista paikoista, joiden ohi olet kulkenut? Jos olet, kenelle? Onko aikuinen kertonut niistä eteenpäin ja onko asiaa muutettu?
2. Onko koulussa puhuttu ympäristön turvallisuudesta ja siihen vaikuttavista asioista? Jos on niin miten ja kuinka paljon?

Liite 2: Opas turvallisuuskävelyn järjestämiseen

Opas turvallisuuskävelyn järjestämiseen

Opas opettajille
turvallisuuskävelyn toteuttamiseen

Kallio Riina

Rajapuro Beda

Laurea ammattikorkeakoulu

Turvallisuusala, tradenomi

Sisällys

1. Turvallisuuskävelyn suunnittelu.....	3
1.1 Esikyselyn teettäminen.....	3
1.2 Tehtävät turvallisuuskävelylle.....	4
1.3 Reitin suunnittelu.....	6
2. Kävelyn toteutus.....	6
3. Turvallisuuskävelyn purku.....	6
Liite 1: Esikyselyn turvallisuuskävelyä varten.....	8

Johdanto

Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa opettajia suunnittelemaan rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävely luokkansa oppilaille. Kävelyn ideana on kuulla oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia heidän lähiympäristöstään. Koululaisten turvallisuuskävelyn avulla pystytään osallistamaan lapsia luovasti ja innostavasti kaupunkiympäristön turvallisuuteen ja viihtyvyyteen vaikuttamiseen ja saamaan heiltä heidän näköisiään ehdotuksia kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen. Ympäristön kehittämisen kannalta on tärkeää, että saadaan tietoa kaiken ikäisten kokemuksista ja mielipiteistä, jotta ympäristö olisi mahdollisimman turvallinen kaikille.

Oppaan ohjeet perustuvat vuonna 2020 Espoon kaupungin kanssa toteutettuun opinnäytetyöhön. Työssä tarkasteltiin turvallisuuskävelymenetelmää rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämisessä. Koululaisille tehdyn turvallisuuskävelyn pilotoinnin perusteella pystyttiin toteamaan, että turvallisuuskävely on hyvä tapa osallistaa lapsia rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuden kehittämiseen.

Tässä oppaassa kerrotaan turvallisuuskävelyn suunnittelun vaiheista, kävelyy sopivista tehtävistä, kävelyn toteutuksesta ja sen purusta.

1. Turvallisuuskävelyn suunnittelu

Ennen turvallisuuskävelyn toteuttamista, sen huolellinen suunnittelu ja siihen valmistautuminen on tärkeää, jotta kävely on kokonaisuutena mahdollisimman sujuva. Hyvin suunnitellulla turvallisuuskävelyllä oppilaiden mielenkiinto pysyy yllä niin, että siitä tulee innostava oppimiskokemus kaikille.

Turvallisuuskävelyn reitille on tarkoituksenmukaista sisällyttää oppilaiden todennäköisiä koulureittejä ja alueita, joissa he viettävät mahdollisesti koulun jälkeen aikaa. Reitille valitaan mahdollisimman monipuolisesti keskustelua ja turvallisuushuomioita herättäviä paikkoja. Etenkin sellaisia, jotka toimivat esimerkkeinä esikyselyssä ilmi tulleille vaaroille ja puutteille.

1.1 Esikyselyn teettäminen

Esikyselyn tarkoituksena on saada oppilailta omien kokemustensa pohjalta tietoa heidän lähiympäristöstään ja sen turvallisuudesta. Kyselyn vastaukset auttavat suunnittelemaan kävelyn reittiä ja vastauksista voi myös herätä erilaisia keskustelun aiheita, joista keskustella oppilaiden kanssa sekä turvallisuuskävelyllä että oppitunnilla. Oppaan liitteenä on valmis pohja esikyselyyn.

Esikyselyn vastausten läpikäynti oppitunnilla

Esikyselyn vastaukset on hyvä käydä läpi oppilaiden kanssa oppitunnilla ennen turvallisuuskävelyä. Alla on esimerkkejä aiheista, joista oppilaiden kanssa voi keskustella. Aiheet ovat samassa järjestyksessä kuin esikyselyssä olevat kysymykset.

1. Kysymyksestä voi herättää keskustelua liikkumisen rajoista ja siitä kuinka tärkeä on, että vanhemmat tietävät, missä lapset liikkuvat.
2. Oppilaiden kanssa voi keskustella esimerkiksi koulumatkaturvallisuudesta.
3. & 4. Oppilaiden kanssa voi keskustella yleisesti esille tulevista pelottavista alueista tai asioista. Syitä mahdollisiin pelkoihin voi pohtia ja keksiä yhdessä niihin ratkaisuja.
5. Oppilaiden kanssa voi keskustella pyörä- ja kävelyteiden sijainneista ja kunnosta, riittävydestä sekä niiden tärkeydestä.
6. Oppilaiden kanssa voi keskustella liikennevalojen ja suojateiden sijainneista, riittävydestä sekä risteysturvallisuudesta. Opettaja voi muistuttaa myös heijastimen käytöstä.
7. Oppilaiden kanssa voi keskustella esimerkiksi pimeyden vaikutuksesta reitin valintaan ja pelontunteeseen. Pelontunteesta voi jatkaa keskustelua yleisesti lasten kanssa.
8. Opettaja voi käydä oppilaiden kanssa läpi erilaisia tilanteita ja tapoja, miten voisi toimia, jos näkee esimerkiksi toiselle lapselle tapahtuvan tapaturman koulumatkalla tai vapaa-ajalla. Voi keskustella myös yleisestä valppaudesta ja ympäristön huomioimisesta sekä esimerkiksi kännykän käytöstä liikenteessä.
9. Oppilaiden kanssa voi keskustella ympäristön siisteydestä ja yhteisestä omaisuudesta huolehtimisesta.
10. Oppilaiden kanssa voi käydä keskustelua leikkipaikkojen kunnosta, turvallisuudesta ja ovatko ne houkuttelevia käyttää. Oppilaat voivat kertoa omia parannusehdotuksiaan ja niiden toteutettavuutta voidaan pohtia yhdessä.

1.2 Tehtävät turvallisuuskävelylle

Turvallisuuskävelyllä on tarkoitus tehdä 2-3 erilaista tehtävää, jotka osallistavat lapsia havaintojen tekemiseen, yhteiseen keskusteluun sekä kehitysideoiden luomiseen. Kävelyllä kuljetaan 3-4 oppilaan ryhmissä, joissa havaintoja tehdään ja tehtäviä suoritetaan.

Havaintojen merkitsemiseen ja eteenpäin viemiseen on kaksi erilaista vaihtoehtoa:

1. Turvallisuuskävelyllä syntyvien kehitysehdotusten eteenpäin vieminen onnistuu Trimble Feedback -sovelluksen kautta, joka on Espoon kaupungin käyttämä paikkatietoja hyödyntävä sähköinen palautejärjestelmä. Tarkoitusta varten ryhmille jaetaan tablettitietokoneet, jolla tehdä, kuvata ja lähettää sijaintipohjaisia havaintoja ja kehitysehdotuksia kaupungille. Luokalle voidaan luoda sovelluksen käyttöä varten yhteinen sähköpostiosoite, jolloin siihen voidaan vastaanottaa kävelyn jälkeen palautetta kehitysehdotusten etenemisestä. Sovellukseen on tarkoitus laittaa vain kehitysideat, puutteet tai vaaraa aiheuttavat kohteet, eli huomiot, jotka ovat tärkeä välittää kaupungille. Muista huomiosta voi keskustella oppilaiden kanssa kävelyllä yhteisesti. Sovelluksen käyttäminen vaatii gps-sijainnin käytön ja internet-yhteyden.
2. Toisena vaihtoehtona havaintojen merkkaiselle on tulostaa ja laminoida kartat, joihin on merkattu turvallisuuskävelyn reitti. Jokaiselle ryhmälle jaetaan yksi laminoitu kartta ja permanenttitussi. Oppilaat pystyvät seuraamaan kartasta kävelyreittiä ja merkitsemään turvallisuushuomioita suoraan karttaan esimerkiksi numeroin. Kartan taakse voi kirjata vastaavin numeroin lyhyet selitykset huomioille. Kävelyn jälkeen koululla voidaan koota tärkeimmät turvallisuuspuutteet ja kehitysehdotukset yhteen ja lähettää eteenpäin kaupungille.

Havainnointitehtävä

Tämä tehtävä kestää koko turvallisuuskävelyn ajan. Tehtävässä opettaja antaa oppilaille tietyn näkökulman, jonka avulla oppilaat tekevät havaintoja ympäristöstä. Näkökulmaa vaihdetaan kävelyllä useasti, esimerkiksi 300-500 metrin välein. Jokaisen näkökulman välillä pysähdytään hetkeksi keskustelemaan havainnoista sekä kirjaamaan niistä keskeisimmät Trimble Feedback -sovellukseen tai laminoituun karttaan.

Esimerkkejä näkökulmista:

- Mitkä asiat luovat ympäristössä tällä hetkellä turvallisuuden tunnetta?
- Mikä lisäisi turvallisuutta tälle matkalle? Mitä parannusehdotuksia?
- Mitkä ovat hyviä asioita, jotka lisäävät alueen turvallisuutta?
- Mitä pitää ottaa huomioon turvallisuuden kannalta?
- Mitä autoilijan pitää ottaa huomioon risteysalueella? Miten tästä saataisiin vielä turvallisempi?
- Mitä sellaisia asioita on, mitä voisi parantaa tällä matkalla? Onko matkalla jotain mikä on huonosti turvallisuuden kannalta?

Näytelmätehtävä

Toisena tehtävänä on näytellä pieninä ryhminä mahdollinen vaaratilanne, joka voisi toteutua tietyllä paikalla. Ryhmille annetaan noin 5 minuuttia aikaa kohtauksen suunnitteluun ja noin 2 minuuttia sen esittämiseen. Muut oppilaat saavat arvailla jokaisen ryhmän esityksen jälkeen, mitä kohtauksessa mahdollisesti tapahtui. Esitysten jälkeen keskustellaan oppilaiden keksimistä vaaratilanteista ja opettaja voi lisäksi muistuttaa hänelle mieleen tulleista tilanteista.

Kehittämistehtävä

Tehtävässä pysähdytään paikalle, joka kaippaa erityisesti kehitysehdotuksia. Tehtävässä annetaan oppilaille noin 10 minuuttia aikaa pohtia ryhmän kanssa alueelle kaksi parannusehdotusta. Pohtimisen ja ideoiden esittämisen apuna voi käyttää kirjoittamista, piirtämistä, näyttelyä tai muuta oppilaita innostavaa tapaa. Tehtävässä on tarkoitus saada lapsilta luovia kehitysehdotuksia koulun lähialueelle, paikkaan, jota ei koeta kävelyhetkellä kovin viihtyisäksi tai turvallisuuden tunnetta tukevaksi.

1.3 Reitin suunnittelu

Reitille on tarkoituksenmukaista sisällyttää oppilaiden todennäköisiä koulureittejä ja alueita, joissa he viettävät mahdollisesti koulun jälkeen aikaa. Reitille valitaan mahdollisimman monipuolisesti keskustelua ja turvallisuushuomioita herättäviä paikkoja. Etenkin sellaisia, jotka toimivat esimerkkeinä esikyselyssä ilmi tulleille vaaroille ja puutteille.

Reitin suositeltava pituus on alle 2 kilometriä ja kokonaiskesto noin 1,5 tuntia. Kävelyä varten oppilaat jaetaan etukäteen 3-4 hengen ryhmiin, joissa tehtäviä ja havaintoja tehdään.

Tarkastuslista

Tarkastuslistan tavoitteena on helpottaa turvallisuuskävelyn reitin ja keskustelun aiheiden suunnittelua. Turvallisuuteen ja sen tunteeseen vaikuttaa muun muassa valaistus, alueen kunto ja yleinen siisteys. On hyvä myös muistaa vaihtelevien olosuhteiden merkitys turvallisuuteen, esimerkiksi liukkaus tai runsas sade muuttaa helposti tutun alueen luonnetta. Lasten ja liikenteen suhdetta sekä yleistä liikennekäyttäytymistä voi myös pohtia reittiä suunnitellessa.

Tarkastuslista:

- Piha-alueet	- Tiet/risteysalueet
- Leikkipaikat	- Julkisen liikenteen pysäkit
- Valaistus	- Siisteys
- Tapaturmat	- Luonto (kaatuneet puut, ojat ja sillat)
- Parkkipaikat	- Vuodenajat (talvella jää, lumikinokset)

2. Kävelyn toteutus

Ennen kävelyn aloittamista on hyvä kertoa lapsille mitä kävelyllä tullaan tekemään ja mikä on heidän roolinsa tekemisessä. Oppilaille kerrotaan ryhmäjako ja ryhmille jaetaan tablettitietokoneet tai laminoidut kartat mukaan. Jos käytetään Trimble Feedbackin sovellusta, lapsille opastetaan sen käyttö. Jos käytetään karttoja, oppilaille esitetään kävelyn reitti kartalta ja kerrotaan, kuinka huomioidaan karttaan selityksineen. Alussa pohjustetaan koko kävelyn kestävä havainnointitehtävä ja annetaan siihen ensimmäinen näkökulma. Alkukeskustelun jälkeen kävely voidaan aloittaa. Turvallisuuskävelyn toteuttamiseen ja tehtävien suorittamiseen on hyvä varata 60-90 minuuttia.

3. Turvallisuuskävelyn purku

Turvallisuuskävelyn jälkeen on hyvä keskustella kävelyn aikana oppilaille mieleen tulleista asioista. Jos parannusehdotuksia on lähetetty Trimble Feedbackin tai sähköpostin kautta, niiden etenemisestä voidaan keskustella uudestaan oppilaiden kanssa, kun sähköpostiin saapuu ilmoituksia ehdotusten etenemisestä. Jotta lasten osallisuuden kokemus ja kokemus vaikuttamisen mahdollisuudesta vahvistuu, on tärkeää, että oppilaat saavat tietoa kehitysehdotusten eteenpäin menemisestä ja toteutumisesta.

Liite 1: Esikysely turvallisuuskävelyä varten

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää, minkälainen sinun lähiympäristösi.

Kyselyssä lähiympäristöllä tarkoitetaan aluetta, jossa liikut päivittäin. Ajattele esimerkiksi koulumatkaasi ja lähialueita, joissa vietät aikaa koulupäivän jälkeen yksin tai kavereiden kanssa.

Ympäristön kehittämisen kannalta on tärkeää, että saadaan tietoa myös lasten kokemuksista ja mielipiteistä. Silloin osataan tehdä ympäristöstä kaikille turvallinen. Vastaa siis kyselyyn omien kokemuksiesi ja mielipiteidesi mukaan. Vastaathan kaikkiin kysymyksiin :)

1. Kuinka laajalla alueella liikut yksin tai kavereiden kanssa? Ympyröi yksi vaihtoehto.
 - a. Omalla pihalla
 - b. Alle kilometri kotoa
 - c. 1-3 kilometriä kotoa
 - d. 3-5 kilometriä kotoa
 - e. Yli 5 kilometriä kotoa

2. Miten kuljet koulumatkasi? Voit ympyröidä useamman vaihtoehdon.
 - g. Kävellessä
 - h. Pyörällä
 - i. Autolla
 - j. Bussilla
 - k. Taksilla
 - l. Muu, mikä?

3. Pelottaako sinua jokin koulumatkalla? Kirjoita vapaasti mikä tai mitkä asiat pelottavat.

4. Onko koulumatkallasi seuraavia vaarallisia paikkoja?
 - i. Pimeät paikat
 - j. Huonokuntoiset pyörätiet
 - k. Näköesteellinen risteys, jossa on esimerkiksi puskia tai lumikinoksia, jotka estävät sinua näkemästä autoja tai autoja näkemästä sinua
 - l. Muuten vaarallinen risteys
 - m. Puuttuva suoja- tai kävelytie
 - n. Liukkaita paikkoja
 - o. Ei ole vaarallisia paikkoja
 - p. Muita, mitä?

5. Onko lähiympäristössäsi tarpeeksi kävely- ja pyöräteitä? Kirjoita vapaasti ja kerro, minne toivoisit parannuksia?

6. Onko lähiympäristössäsi tarpeeksi liikennevaloja ja suojateitä? Kirjoita vapaasti ja kerro, minne voisit parannuksia?

7. Onko lähiympäristössäsi riittävä valaistus iltaisin? Jos ei ole, niin minne toivoisit parannusta? Kirjoita vapaasti.

8. Oletko kaatunut, liukastunut tai onko sinulle sattunut muuta tapaturmaa koulumatkalla tänä vuonna? Jos on, mitä ja missä?

9. Onko lähiympäristössäsi roskaisia tai rikottuja paikkoja? Jos on, niin missä?

10. Millaisessa kunnossa lähialueesi leikkipaikat ja koulun piha-alueet ovat? Toivoisitko jotain parannuksia?